

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS

pārbaudes lietā Nr. 2017-42-27K

Rīgā

2018. gada 11. decembrī

Nr.6-6/32

Par Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmu

[1] Viena no Tiesībsarga likumā noteiktajām tiesībsarga funkcijām ir atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā¹.

Saņemot informāciju, ka ilgstoši netiek nodrošināta Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas (turpmāk tekstā – NPAIS) pilnvērtīga darbība, to neizmanto visas iesaistītās iestādes, un NPAIS esošā informācija atsevišķos gadījumos ir neatbilstoša, tiesībsargs ierosināja pārbaudes lietu apstākļu noskaidrošanai par iespējamiem trūkumiem tiesību aktos un to piemērošanā saistībā ar NPAIS izmantošanu.

Pārbaudes lietas ietvaros Tiesībsarga biroja darbinieki apmeklēja Valsts policiju, Rīgas Sociālo dienestu, Valsts probācijas dienestu, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi, iepazinās ar NPAIS lietošanu, uzklusēja darbiniekus par konstatētajām problēmām NPAIS pilnvērtīgā lietošanā. Notika vairākas tikšanās ar Iekšlietu ministrijas Informācijas centra darbiniekiem, tai skaitā veicot NPAIS testēšanu Tiesībsarga birojā. Tikšanās par NPAIS lietošanu un iespējamiem risinājumiem tās uzlabošanā Tiesībsarga birojā ar Rīgas pašvaldības policijas un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas darbiniekiem. Situācijas izzināšanai tiesībsargs lūdza sniegt informāciju Labklājības ministrijai (turpmāk tekstā – LM), Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai (turpmāk tekstā – VARAM), Sociālās integrācijas valsts aģentūrai (turpmāk tekstā – SIVA), Nacionālajam veselības dienestam (turpmāk tekstā – NVD), Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijai (VDEĀVK), Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei (turpmāk tekstā – PMLP), Valsts probācijas dienestam (turpmāk tekstā – VPD), Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijai (turpmāk tekstā – UGF), Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai (turpmāk tekstā – VSAA), Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai (turpmāk tekstā – VBTAI), Izglītības un zinātnes ministrijai (turpmāk tekstā – IZM), SIA ZZ Dats (turpmāk tekstā – ZZ Dats), Latvijas Pašvaldību savienībai (turpmāk tekstā – LPS), Rīgas pašvaldības policijai, Rīgas bāriņtiesai, Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācijai (turpmāk tekstā – LBDA), Sociālās korekcijas izglītības iestādei “Naukšēni” (turpmāk – Iestāde

¹ Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punkts.

“Naukšēni”), Ieslodzījuma vietu pārvaldei, Ieslodzījuma vietu pārvaldes Ilģuciema cietuma Audzināšanas nodaļai nepilngadīgajiem un Ieslodzījuma vietu pārvaldes Cēsu Audzināšanas iestādei nepilngadīgajiem.

[2] NPAIS tiesiskais regulējums

NPAIS izveides mērķis bija nodrošināt efektīvu informācijas apstrādi par riska nepilngadīgām personām (piem., nepilngadīgās personas, kas izdarīja likumpārkāpumus, klaiņo, dzīvo sociāli nelabvēlīgos un bīstamos apstākļos u.c.), tādējādi veicinot operatīvu informācijas apmaiņu un sadarbību starp iesaistītām tiesībsardzības, sociālām un izglītības iestādēm un agrīno nepilngadīgo personu noziedzības un viktimizācijas novēršanu. Sistēmas mērķis bija veicināt iespējas atklāt vājos posmus bērnu tiesību aizsardzības jomā, kā rezultātā darbs ar bērnu un/vai ģimeni tiktu uzsākts savlaicīgāk un maksimāli efektīvi izmantojot vairāku institūciju rīcībā esošos resursus².

Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 67.² panta otrajai daļai NPAIS ir valsts informācijas sistēmas “Integrētā iekšlietu informācijas sistēma” sastāvdaļa. Savukārt sistēmas “Integrētā iekšlietu informācijas sistēma” pārzinis un turētājs ir Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs (turpmāk – Informācijas centrs)³.

Valsts informācijas sistēmas pārzinis ir valsts institūcija, kas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā organizē un vada valsts informācijas sistēmas darbību⁴. Valsts informācijas sistēmas uzturēšanai nepieciešamos līdzekļus plāno un pieprasa valsts informācijas sistēmas pārzinis⁵. Valsts informācijas sistēmas turētājs saskaņā ar normatīvajiem aktiem nodrošina un atbild par datu vākšanu, reģistrēšanu, ievadišanu, apstrādi, glabāšanu, izmantošanu, pārraidīšanu, publicēšanu, atbilstību iesniegtajiem datiem, aktualizēšanu, labošanu, kā arī datu kvalitāti valsts informācijas sistēmā⁶.

2009. gadā Informācijas centrs izstrādāja projekta pieteikumu „Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas izveide”. Saskaņā ar Granta līgumu Nr.JLS/2009/ISEC/AG/004, kurš 2009. gada 11. decembrī tika noslēgts starp Informācijas centru un Eiropas Savienības Komisiju, Informācijas centrs uzsāka NPAIS attīstības pasākumus.

Ar 2011. gada 1. jūlija likumu „Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā” tika veikti grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likuma 64. pantā, kas stājās spēkā 2012. gada 1. aprīlī, radot tiesisko pamatu NPAIS izveidei un darbības nodrošināšanai.

2012. gada 25. maijā stājās spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr.348 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi”.

Ar 2013. gada 30. maija likumu „Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā” (stājās spēkā 2013. gada 4. jūlijā) tika izslēgts 64. panta 4. punkts, un attiecībā uz NPAIS likums papildināts ar 67.² pantu, precizējot tiesisko regulējumu.

² Ministru kabineta noteikumu projekta „Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).

³ 2011. gada 7. jūnija Ministru kabineta noteikumu Nr.429 “Noteikumi par integrētajā iekšlietu informācijas sistēmā iekļaujamām ziņām personas, mantas vai dokumenta atrašanās vietas vai cilvēka personības noskaidrošanai vai neatpazīta cilvēka līķa identificēšanai” 2. punkts.

⁴ Valsts informācijas sistēmu likuma 1. panta 2. punkts.

⁵ Valsts informācijas sistēmu likuma 7. panta otrā daļa.

⁶ Valsts informācijas sistēmu likuma 8. panta 1. punkts.

2014. gada 25. marta Ministru kabineta noteikumi Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" (turpmāk tekstā – Noteikumi Nr.157) nosaka kārtību, kādā NPAIS tiek iesniegta un no tās saņemta informācija, kā arī sistēmā iekļautās informācijas apjomu un apstrādes kārtību.

Veicot grozījumus tiesiskajā regulējumā, netika izveidota jauna sistēma, bet pilnveidota esošā, precizējot tiesisko regulējumu, novēršot iepriekš konstatētās nepilnības.

Saskaņā ar tiesisko regulējumu NPAIS bija jāuzsāk lietot no 2012. gada 25. maija.

[3] NPAIS finansējums

NPAIS tika izveidota Eiropas projekta JLS/2009/ISEC/AG/004 "Development of "Minor Persons Support Information System"" ietvaros. Finansējuma saņēmējs bija Informācijas centrs, un kopējās NPAIS izstrādes izmaksas bija 479 068,63 EUR.

NPAIS ieviesta ekspluatācijā no 2013. gada 13. februāra. Līdz 2018. gada 30. jūlijam NPAIS pilnveidošanā ir ieguldīti 80 172,24 EUR no valsts budžeta līdzekļiem. NPAIS tika veiktas izmaiņas sakarā ar grozījumiem Ministru kabineta 2014. gada 25. marta noteikumos Nr.157 „Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi”, kā arī dažādas citas izmaiņas.

Informācijas centrs norāda, ka finansējums 34 020,00 EUR apjomā 2017. gadā NPAIS tika ieguldīts VBTAI realizētā Eiropas Sociālā fonda projekta "Atbalsts speciālistiem darbam ar bērniem ar saskarsmes grūtībām un uzvedības traucējumiem un vardarbību ģimenē" ietvaros. Realizēta funkcionalitāte, lai nodrošinātu VBTAI atbalsta programmu ievadi NPAIS.

Labklājības ministrija sniegusi informāciju⁷, ka NPAIS veikti pielāgojumi, lai VBTAI Konsultatīvās nodaļas informācija par bērniem izstrādātajām atbalsta programmām ievietotu NPAIS. Pielāgojumi veikti Eiropas Sociālā fonda projekta Nr.9.2.1.3./16/I/001 "Atbalsta sistēmas pilnveide bērniem ar saskarsmes grūtībām, uzvedības traucējumiem un vardarbību ģimenē" apakšdarbības 1.2. "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas pielāgošana" ietvaros, lai nodrošinātu datu apmaiņu starp valsts un pašvaldību iestādēm, kas iesaistītas darbā ar bērniem ar uzvedības traucējumiem. Minētajam projektam piešķirts finansējums 41 672 EUR apmērā.

Finansējums 78 506,01 EUR apjomā 2018. gadā NPAIS tika ieguldīts Labklājības ministrijas "Deinstitucionalizācijas procesu atbalsta informācijas sistēma (1.kārta)" (Nr.: 2.2.1.1/16/I/003) projekta ietvaros, kurā Informācijas centrs ir kā sadarbības partneris. Izmaiņas tika veiktas NPAIS ievades formās, datu apmaiņas servisos ar Sociālas sfēras procesu pārvaldības lietojumprogrammu (turpmāk tekstā - SOPA) un Valsts sociālas politikas monitoringa informācijas sistēmu (turpmāk tekstā - SPOLIS) sakarā ar grozījumiem Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā un grozījumiem Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra noteikumos Nr.587 "Valsts sociālās politikas monitoringa informācijas sistēmas noteikumi"⁸.

NPAIS pilnveide turpinās arī 2018. gadā LM īstenotā ERAF projekta Nr.2.2.1.1/16/I/003 "Deinstitucionalizācijas procesu atbalsta sistēma (1.kārta)" ietvaros. Minētā projekta ieviešanai Iekšlietu ministrija saņēmusi finansējumu 69 500 EUR apmērā saskaņā ar likumprojektu „Par valsts budžetu 2018. gadam” (valsts pamatbudžeta iestāžu saņemtie transferti no valsts pamatbudžeta dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem).

⁷ Labklājības ministrijas 2018. gada 25. janvāra vēstule Nr. 33-1-05/134.

⁸ Iekšlietu ministrijas Informācijas centra 2018. gada 31. jūlija vēstule Nr. 14-15/7168.

Vienlaikus arī LM veic pilnveidojumu izstrādi datu apmaiņas risinājumam SOPA (SOPA funkcionalitātes pilnveidošanai un datu apmaiņai ar NPAIS). Minētajiem pilnveidojumiem piešķirti 41 313 EUR⁹.

NPAIS uzturēšanai Informācijas centram katru gadu ir piešķirti 56 914,00 EUR. Piešķirtie līdzekļi tiek izmantoti NPAIS darbināšanai nepieciešamo licenču un tehniskās infrastruktūras uzturēšanai¹⁰.

Pārbaudes lietas ietvaros iegūt patiesu un pilnīgu informāciju par NPAIS finansējumu bija apgrūtināsi. Informācijas centra sniegtā informācija nesakrīt ar informāciju, ko sniegusi LM un kas tiek norādīta Noteikumu Nr. 157 grozījumu anotācijā¹¹, ar kuriem tiek paplašināts NPAIS iekļaujamās informācijas apjoms.

Pārbaudes lietā netika iegūts precīzs finansējuma apjoms, kas izlietots NPAIS izveidošanā, pilnveidošanā un uzturēšanā. Tomēr no iegūtās informācijas secināms, ka tas pārsniedz 1 000 000 EUR.

[4] Pamats informācijas iesniegšanai NPAIS un tās iesniedzēji

Institūcijas un personas iesniedz NPAIS informāciju, ja tās normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā konstatē, ka:

- 1) nepilngadīgā dzīvība, veselība vai attīstība ir apdraudēta vardarbības dēļ vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību, kā arī aprūpes trūkuma vai mājas apstākļu (sociālās vides) dēļ;
- 2) nepilngadīgais ir pamests vai atrodas tādos apstākļos, kas ir bīstami nepilngadīgajam, var kaitēt viņa dzīvībai, veselībai vai attīstībai;
- 3) nepilngadīgais bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi;
- 4) nepilngadīgais ubago, klaiņo vai veic citas darbības, kas varētu izraisīt prettiesisku rīcību;
- 5) nepilngadīgais ir patvaļīgi aizgājis no ģimenes, aizbildņa, audžuģimenes, viesģimenes, bērnu aprūpes iestādes, sociālās korekcijas izglītības iestādes;
- 6) nepilngadīgais apdraud savu veselību un attīstību, piemēram, lietojot alkoholu, toksiskās, narkotiskās, psihotropās vai citas apreibinošas vielas;
- 7) nepilngadīgā darbības vai bezdarbības dēļ nodarīts kaitējums, par kuru paredzēta administratīvā atbildība vai kriminālatbildība;
- 8) nepilngadīgā vecāks, aizbildnis vai audžuvečāks ir saukts pie administratīvās atbildības vai kriminālatbildības par rīcību, kas izraisījusi vai varētu izraisīt šo noteikumu 4.1. apakšpunktā minētos apstākļus;
- 9) persona uzturas bērnu aprūpes iestādē pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas vai personai, kura sasniegusi 18 gadu vecumu, ir tiesības uz sociālajām garantijām pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanās, vai persona turpina atrasties ieslodzījuma vietā (audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem) pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas;
- 10) nepilngadīgajam izstrādāta atbalsta programma.¹²

⁹ Labklājības ministrijas 2018. gada 25. janvāra vēstule Nr. 33-1-05/134.

¹⁰ Iekšlietu ministrijas Informācijas centra 2018. gada 31. jūlija vēstule Nr. 14-15/7168.

¹¹ Ministru kabineta noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 25. marta noteikumos Nr. 157 „Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).

¹² 2014. gada 25. marta Ministru kabineta noteikumi Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 4. punkts.

Sistēmas veidošanā atbilstoši savai kompetencei piedalās iestādes, kuras īsteno funkcijas saistībā ar preventīvo, palīdzības un sodu izpildes darbu ar nepilngadīgajām personām. Piekļuves tiesības NPAIS tiek noteiktas, pamatojoties uz iestāžu veicamajām funkcijām un normatīvajos aktos noteiktajām tiesībām iepazīties ar attiecīgu informāciju. NPAIS tiek apstrādāta informācija, kas nepieciešama vairāku iesaistīto iestāžu darbā. NPAIS lietotājiestāžu piekļuves tiesību apjoms atšķiras. Atsevišķām iestādēm ir noteikts tikai apskates tiesības NPAIS iekļautai informācijai.

Informācija NPAIS ir jāiesniedz:

- 1) Valsts policijai;
- 2) bāriņtiesai;
- 3) pašvaldības policijai;
- 4) pašvaldības sociālajam dienestam;
- 5) Valsts probācijas dienestam;
- 6) Ieslodzījuma vietu pārvaldei;
- 7) sociālās korekcijas izglītības iestādei;
- 8) Sociālās integrācijas valsts aģentūrai;
- 9) Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei;
- 10) Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai;
- 11) Izglītības un zinātnes ministrijai;
- 12) Nacionālajam veselības dienestam;
- 13) Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijai;
- 14) bērnu aprūpes iestādēm;
- 15) Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai.¹³

MK noteikumu Nr. 157 9. punktā paredzēta iespēja ārstniecības personām atbilstoši to tehniskajām iespējām, konstatējot bērnam vardarbības pazīmes, ievadīt šo informāciju NPAIS.

Lai nodrošinātu informācijas iesniegšanu NPAIS un piekļuvi tai, Informācijas centram ir jānoslēdz starpresoru vienošanās vai sadarbības līgumi ar NPAIS lietotājiem.

Informācija NPAIS jāiesniedz tiešsaistes datu pārraides režīmā, ievadot attiecīgo informāciju manuāli, to kopējot vai nododot no citām informācijas sistēmām ar informācijas sistēmu sasaistes līdzekļu palīdzību.

Sākotnējo informācijas iekļaušanu NPAIS (kartiņas atvēršanu) veic Valsts policija, bāriņtiesas, pašvaldības policija un pašvaldības sociālie dienesti un VBTAI Konsultatīvā daļa par bērniem, kuriem sastādītas atbalsta programmas.

Iestādes, kuras neveic sākotnējo informācijas iekļaušanu NPAIS, iekļauj tajā papildu informāciju, veicot darbu ar attiecīgu bērnu. Informācija no sasaistītajām informācijas sistēmām tiek nodota atspoguļošanai NPAIS automātiski par tiem bērniem, kuru dati jau ir iekļauti NPAIS.

Piekļuve NPAIS iekļautajai informācijai ar apskates tiesībām (informācijas iegūšanai) noteikta iestādēm, kurām ir informācijas iesniegšanas pienākums, izņemot IZM, NVD, VDEĀVK, kurām funkciju veikšanai nav nepieciešama informācija, kura tiek uzkrāta NPAIS. Piekļuve noteikta apjoma informācijai noteikta arī pašvaldības administratīvajai komisijai, tiesībsargam, LM, Valsts robežsardzei un UGF administrācijai.

Iestādēm, kuras iesniedz informāciju NPAIS, ir nodrošināta signālu un dispečeruzdevumu nosūtīšanas funkcionalitāte. Dispečeruzdevumu funkcionalitāte

¹³ 2014. gada 25. marta Ministru kabineta noteikumi Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 4. punkts.

nodrošina NPAIS lietotājiem komunikācijas platformu, lai veiktu uzdevumu un informācijas nodošanu starp iesaistītajām iestādēm. Signālu funkcionalitāte nodrošina iespēju nekavējoties saņemt informāciju par noteiktām situācijām, kurās nokļūst bērns.

[4.1] Valsts policija

Noteikumos Nr.157 noteikts informācijas apjoms¹⁴, kas Valsts policijai ir jāiesniedz sistēmā. Piemēram, pamatdatus par nepilngadīgo, kas nonācis Valsts policijas redzeslokā, par vardarbību, kas vērsta pret nepilngadīgo; par nepilngadīgā atrašanos profilaktiskajā uzskaitē; par nepilngadīgā saskari ar tiesībsargājošām iestādēm saistībā ar palīdzības sniegšanu vai aizturēšanu; par nepilngadīgā dzīvesvietas apmeklējumu. Valsts policijai ir pienākums atvērt kartiņu par nepilngadīgo, kas nonācis redzeslokā, ja ir konstatēts kāds no Noteikumu Nr.157 4. punktā noteiktajiem gadījumiem. Valsts policijas darbiniekam noteikts informācijas apjoms par nepilngadīgo NPAIS jāievada manuāli. Piemēram, par nepilngadīgā interesēm un ieradumiem; par vardarbību, kas vērsta pret nepilngadīgo; par nepilngadīgā atrašanos profilaktiskajā uzskaitē; par nepilngadīgā dzīvesvietas apmeklējumu; par personām, kas uzturas nepilngadīgā faktiskajā dzīvesvietā.

Pēc Informācijas centra sniegtās informācijas uz 2018. gada 9. oktobri piekļuves tiesības NPAIS bija 4159 Valsts policijas darbiniekiem. 2018. gadā Valsts policijas darbinieki veikuši 13325 meklēšanas pieprasījumus NPAIS.

Tiekoties ar Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Kārtības policijas pārvaldes Nepilngadīgo lietu nodaļas galveno inspektori I.Rūķi, noskaidrots, ka dati NPAIS tiek atspoguļoti no Integrētās Iekšlietu informācijas sistēmas un Kriminālprocesa informācijas sistēmas. I.Rūķe atzinīgi novērtē NPAIS kā prevencijas darba resursu.

Iepazīstoties ar Valsts policijas darbu ar NPAIS, konstatējams, ka katra Valsts policijas reģionālā pārvalde NPAIS bērnu tiesību aizsardzībai izmanto un lieto atšķirīgi, nav vienotu noteikumu, kas jāievēro visiem Valsts policijas darbiniekiem, kuriem ir saskare ar bērniem, pret viņiem veikto vardarbību vai bērnu veiktajiem likumpārkāpumiem. Par to liecina Informācijas centra sniegtā informācija uz 2018. gada 9. oktobri. Piemēram, Valsts policijas Rīgas reģiona pārvalde nosūtījusi 2527 ziņojumus, Vidzemes reģiona pārvalde - 43, Kurzemes reģiona pārvalde – 17, Zemgales reģiona pārvalde – 15, Latgales reģiona pārvalde – 2. No sniegtās informācijas nav konstatējams, cik bērniem katra Valsts policijas reģiona pārvalde ir atvērusi kartiņu (iekļāvusi NPAIS informāciju par bērnu). Sarunā ar Valsts policijas pārstāvi secināms, ka nepieciešamās informācijas iegūšanai darbam ar bērniem tiek izmantotas citas Valsts policijas rīcībā esošās valsts informācijas sistēmas (piemēram, Iedzīvotāju reģistrs), kas ir ērtākas lietošanai, satur pilnīgāku un precīzāku informāciju.

Pārbaudes lietas izskatīšanas laikā NPAIS pārbaudot informāciju par atsevišķiem bērniem, kuri ir nonākuši Valsts policijas redzeslokā, konstatējams, ka Valsts policija ne vienmēr ir atvērusi kartiņu (ievadījusi datus) par bērnu.

Aicinu Valsts policiju precīzāk ievērot Noteikumos Nr.157 noteikto un nepieļaut, ka informācija par Valsts policijas redzeslokā nonākušajiem bērniem Noteikumu Nr.157 4. punktā noteiktajos gadījumos netiek ievadīta NPAIS. Aicinu izstrādāt vienotu iekšējo dokumentu, kas saistošs visiem Valsts policijas darbiniekiem, kuriem ir saskare ar bērniem, un noteikt iekšēju kontroles mehānismu, lai nepieļautu informācijas neievadīšanu NPAIS. Aicinu visas Valsts policijas

¹⁴ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 8.1. apakšpunkts.

reģionālās pārvaldes apgūt Rīgas reģiona pārvaldes pozitīvo pieredzi darbā ar NPAIS.

[4.2] Bāriņtiesas

Noteikumos Nr.157 noteikts informācijas apjoms¹⁵, kas bāriņtiesai jāiesniedz sistēmā. Piemēram, par nepilngadīgā likumiskajiem pārstāvjiem vai audžuģimeni¹⁶, vecāku saskarsmes un aizgādības tiesību izmantošanas kārtību¹⁷, par nepilngadīgā dzīvesvietas apmeklējumu.¹⁸ Turklāt bāriņtiesai informācija sistēmā jāievada nekavējoties, bet ne vēlāk kā triju darbdienu laikā pēc attiecīgās informācijas saņemšanas.¹⁹ Bāriņtiesām ir noteikta piekļuve visai NPAIS uzkrātajai informācijai²⁰.

Latvijā 2018. gadā darbojas 130 bāriņtiesas. Piekļuves tiesības NPAIS ir 301 bāriņtiesu darbiniekam. No Informācijas centra sniegtās informācijas secināms, ka bāriņtiesas NPAIS lieto pasīvi. Piemēram, 2018. gadā bāriņtiesu NPAIS veiktais darbību skaits ir nedaudz pieaudzis - uz 2018. gada 9. oktobri – 5736. 2017. gadā ir pieņemts 13521 bāriņtiesu lēmums,²¹ NPAIS tika ievadīti 5286 lēmumi. Jāņem vērā, ka bāriņtiesām NPAIS ir jāievada informācija ne tikai par no jauna pieņemtajiem lēmumiem, bet arī par iepriekšējos gados izskatītajām administratīvajām lietām par visiem bērniem, kuri vēl nav sasnieguši pilngadību, kā arī tad, ja ārpusģimenes aprūpē esošie bērni ir kļuvuši pilngadīgi, bet vēl nav sasnieguši 24 gadu vecumu, ja tas nav izdarīts iepriekš. Uz 2018. gada 9. oktobri 121 bāriņtiesa bija ievadījusi pieņemtus lēmumus NPAIS. Tātad 9 bāriņtiesas neievadīja Noteikumos Nr.157 noteikto informāciju par pieņemtajiem lēmumiem. Turklāt ir bāriņtiesas, kuru ievadīto lēmumu skaits NPAIS ir samērā neliels, tikai līdz 10 lēmumiem. Arī piekļuvi NPAIS uzkrātajiem datiem atsevišķas bāriņtiesas izmantojušas maz.

LBDA norāda²², ka NPAIS nav pieejami dati no atsevišķiem valsts uzturētiem reģistriem, piemēram, par bērna izglītību, dati no SOPA, VSAA, Ieslodzījuma vietu pārvaldes. NPAIS netiek nomainīti termini, kuri vairs netiek lietoti un rada pārpratumus, ievadot bāriņtiesu informāciju NPAIS. Piemēram, termins “aprūpes tiesības” nav aizstāts ar terminu “aizgādības tiesības” (Izmaiņas normatīvajos aktos spēkā no 01.01.2013.). Lai gan NPAIS paredzēta informācijas uzkrāšanai par bērniem, tomēr virkne bāriņtiesu lietu un lēmumu attiecas tikai uz pilngadīgām personām. Piemēram, par viesģimenes, aizbildņa vai audžuģimenes statusa piešķiršanu, īpašuma iegūšanu aizgādībā esošai personai, u.c. NPAIS konstatēts klasifikācijas trūkums (paredzēti kodi, kas uz lietas vai lēmuma saturu nav attiecināmi), kas nelietderīgi pildzina datu ievadi. LBDA norādījusi, ka nav sistēmisku šķēršļu NPAIS lietošanai bāriņtiesu pienākumu un uzdevumu pildīšanai un datu neievadīšana

¹⁵ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 8.2. apakšpunkts.

¹⁶ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.19.1., 5.19.2. apakšpunkts.

¹⁷ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.19.3. apakšpunkts.

¹⁸ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.20. apakšpunkts.

¹⁹ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 8. punkts.

²⁰ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 25.2. apakšpunkts.

²¹ <http://www.bti.gov.lv/lat/barintiesas/statistika/?doc=5164>.

²² Latvijas bāriņtiesu darbinieku asociācijas 2018. gada 9. marta vēstule Nr. 2-1/12.

NPAIS ir attiecīgās bāriņtiesas darbības uzlabošanas jautājums. Asociācijas ieskatā tieši sistēmas smagnējā darbība un problemātiskā aprīte starp institūcijām neveicina visu bāriņtiesu pilnvērtīgu iesaistīšanos šīs sistēmas lietošanā. Uzlabojot sistēmu un tās piedāvātās iespējas, arvien vairāk bāriņtiesu iesaistīsies sistēmas lietošanā. Izmantojot NPAIS, nav iespējams sagatavot statistikas informāciju, saņemt atgādinājumus par termiņiem lietu izskatīšanā. Piemēram, par aizgādības tiesību pārskatīšanu, tuvojoties izskatīšanas termiņam (gads pēc aizgādības tiesību pārtraukšanas).

LBDA informē, ka ir sadarbojusies ar Informācijas centru (NPAIS uzturētājiem) un iesaistījusies sistēmas lietošanas problēmu identificēšanā, lai rastu risinājumu sistēmas pilnvērtīgai darbībai. Kopumā 2017. gadā asociācijas pārstāvji ir piedalījušies 5-6 darba grupas sēdēs, kur tika analizētas klasifikatoru vērtības, to neatbilstība normatīvajiem aktiem, kā arī citas sistēmas lietošanas problēmas. Darba grupa turpinājusi darbu arī 2018. gadā, notiek darbs pie klasifikācijas kodu sakārtošanas. Asociācija ir gatava arī turpmāk iesaistīties sistēmas darbības uzlabošanā un bāriņtiesu datu saņemšanā, mudinot bāriņtiesas lietot šo sistēmu. Pārbaudes lietas izskatīšanas laikā Tiesībsarga biroja pārstāvis piedalījās vienā no darba grupas sanāksmēm 2018. gada 4. septembrī Informācijas centrā, kurā sadarbībā ar LBDA biedriem – A.Zīveri un A.Alpeusu tika pārskatīti NPAIS klasifikācijas kodi, precizēta bāriņtiesai NPAIS ievadāmā informācija, lai rastu risinājumus sistēmas uzlabošanai un nepieciešamajiem grozījumiem normatīvajos aktos. Nācās atzīt, ka bāriņtiesu darbinieku vidū nav vienotas izpratnes par NPAIS ievadāmo informāciju, lietvedības veidošanu un tās pamatnosacījumiem. Vienotas izpratnes trūkums, dažādi uzskati un interpretācija kavē Informācijas centra darbiniekiem rast kompromisu un labākos risinājumus sistēmā veicamajām izmaiņām. Minētajā darba grupas sēdē nebija Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas speciālista, kas argumentēti norādītu uz bāriņtiesu lietvedības veidošanas nosacījumiem, tā atvieglot NPAIS iekļautās informācijas precizēšanu pēc vienotiem nosacījumiem.

LBDA ir secinājusi, ka bāriņtiesu darbinieku pamatapmācības kursā par sistēmas lietošanu tiek sniegta vispārīga informācija. Asociācijas ieskatā sistēmas lietošanas apmācība būtu iekļaujama bāriņtiesu darbinieku pamatapmācības kursā.

Pārbaudes lietas ietvaros iepazīstoties ar NPAIS saturu, saziņā ar LBDA vadītāju un Informācijas centra darbiniekiem noskaidrots, ka NPAIS nav izveidota bāriņtiesu lietvedības sadaļa – informācijai no bāriņtiesas reģistriem un reģistrācijas žurnāliem, kas noteikta Noteikumu Nr. 157 5.22 apakšpunktā. Neviena no iesaistītajām iestādēm pārbaudes lietas ietvaros nenorādīja, ka NPAIS nav izstrādāta bāriņtiesu lietvedības sadaļa un informāciju no bāriņtiesu reģistriem un reģistrācijas žurnāliem nav iespējams ievadīt. Līdz ar to bāriņtiesām nav iespējams izpildīt Noteikumu Nr.157 8.2. apakšpunktā noteikto attiecībā uz 5.22 apakšpunktā noteikto informāciju. Jāatzīmē, ka informāciju no reģistriem bija paredzēts iekļaut jau kopš NPAIS izveidošanas. Mērķis - atvieglot bāriņtiesu darbu, lai minētā informācija nebūtu jāraksta rakstiski žurnālos. NPAIS ir jābūt izstrādātiem pieciem reģistriem un 18 reģistrācijas žurnāliem ar attiecīgām sadaļām, kādas noteiktas Ministru kabineta 2006. gada 12. decembra noteikumos Nr. 1037 “Bāriņtiesu darbības noteikumi”. Minētās sadaļas izstrāde bija jāveic NPAIS paredzētā finasējuma ietvaros.

Aptaujājot vairāku bāriņtiesu darbiniekus, kas darbā izmanto NPAIS un ievada tajā informāciju, gūts apstiprinājums tam, ka bāriņtiesas NPAIS sistēmā ievada visus bāriņtiesas lēmumus, tai skaitā, bāriņtiesas lēmumus bērnu mantisko tiesību aizsardzībai. Piemēram, par dāvinājuma pieņemšanu bērna vārdā (no vecvecākiem), par mantojuma pieņemšanu. No tā secināms, ka NPAIS tiek iekļautas ziņas, ne tikai konstatējot Noteikumu Nr. 157 4. punktā noteiktos apstākļus, bet ziņas par visiem bērniem, par kuriem bāriņtiesa pieņēmusi lēmumus, arī tad, ja minētie apstākļi nav konstatēti.

Likuma "Par pašvaldībām" 5. panta otrajā daļā noteikts, ka pašvaldība atbild par tās izveidoto institūciju darbību, ja likumos nav noteikts citādi. Uz pašvaldības atbildību par izveidoto iestāžu darbu norāda likuma "Par pašvaldībām" 68. pantā noteiktais: "Pēc domes priekšsēdētāja priekšlikuma dome ieceļ izpilddirektoru, kas pašvaldības nolikumā noteiktajā kārtībā ir atbildīgs par pašvaldības iestāžu un pašvaldības kapitālsabiedrību darbu."

Aicinu pašvaldības veikt uzraudzību un nekavējoties nodrošināt, lai bāriņtiesas ievēro Noteikumus Nr.157 noteikto par informācijas ievadīšanu NPAIS, ciktāl to atļauj NPAIS tehniskās iespējas.

Aicinu pašvaldības izvērtēt bāriņtiesu darbu NPAIS lietošanā un bāriņtiesu vadītāju atbildību, ja netiek pildīti Noteikumus Nr.157 noteiktie pienākumi.

[4.2.1] Rīgas bāriņtiesa

Informācijas centrs ir sniedzis informāciju, ka Rīgas bāriņtiesa nesniedz NPAIS Noteikumus Nr.157 noteiktās ziņas. Bāriņtiesā lieto sistēmu BARIS (turpmāk tekstā – BARIS), kura nav sasaistīta ar NPAIS.

Rīgas bāriņtiesa informējusi, ka, veidojot NPAIS, tika predzēts, ka bāriņtiesas dati uz NPAIS tiks nodoti no BARIS. 2013. gada 6. jūnijā tika noslēgts sadarbības līgums starp bāriņtiesu un Informācijas centru par informācijas apmaiņu tiešsaistes (on - line) datu pārraides režīmā. Bāriņtiesas datu nodošana joprojām netiek nodrošināta tehnisku iemeslu dēļ. Bāriņtiesa uzskata, ka nav lietderīgi un darbinieku noslodzes dēļ nav iespējams veikt vienu un to pašu datu ievadi manuāli divās dažādās sistēmās. Bāriņtiesas lietvedībā ir 5447 aktīvas lietas un katru gadu tiek ierosinātas ap 1700 – 1800 jaunām lietām. No citām iestādēm bāriņtiesa saņem informāciju pa pastu, e-pastu, tālruni un NPAIS. Rīgas bāriņtiesas sistēma BARIS ir sasaistīta ar Rīgas domes vienotās informācijas sistēmas Juridisko un fizisko personu datu pārlūkošanas sistēmu, kas ir sasaistīta ar Iedzīvotāju reģistru²³. 2013. gada 12. septembrī Rīgas bāriņtiesa un Informācijas centrs noslēdzis vienošanos par ziņu iegūšanu no NPAIS tiešsaistes režīmā, t.i. par NPAIS uzkrāto ziņu iegūšanu.

Rīgas domes Informācijas tehnoloģiju centrs²⁴ (turpmāk tekstā – Centrs) ir viena no Rīgas pilsētas pašvaldības centrālās administrācijas struktūrvienībām, kas nodrošina pašvaldības kompetences īstenošanas atbalsta funkcijas, sniedzot pašvaldības iestādēm, īpaša statusa institūcijām un struktūrvienībām pakalpojumus informācijas tehnoloģiju atbalsta jomā. Centrā pakalpojumu sniegšana tiek plānota un nodrošināta, ņemot vērā pašvaldības institūciju pieprasījumus un plānotos budžeta līdzekļus.

NPAIS un BARIS sasaistes izmaiņu un to nodrošināšanai nepieciešamo darbu plānošanā Centrs ir saskāries ar šādām problēmām:

- savstarpēji nesavietojamas sistēmas un BARIS programmatūras, BARIS tehnoloģiskā novecošanās (jaunas BARIS platformas plānošana, tehnisko prasību apzināšana, publiskā iepirkuma procedūras, izstrāde, ieviešana). Tā kā jaunu lietojumprogrammu izstrāde ir ilgstošs process, kopumā bija nepieciešami gandrīz divi gadi no finansējuma aprēķina līdz tā piešķiršanai un esošās BARIS funkcionalitātes pārceļšanai uz jaunu platformu;
- kavēta informācijas saņemšana par izmaiņām sistēmā, kas kavē atbilstošu abu lietojumprogrammu sadarbību nodrošināšanu izstrāžu plānošanu un ieviešanu BARIS;

²³ Rīgas bāriņtiesas 2018. gada 9. janvāra vēstule Nr. BT-18-304-nd.

²⁴ Rīgas domes Informācijas tehnoloģiju centra 2018. gada 30. janvāra vēstule Nr. TC-18-41-nd.

- nepietiekami plānoti vai piešķirti budžeta līdzekļi;
- normatīvo aktu, uz kuru pamata plānojamas izstrādes pieņemšana, īss spēkā stāšanās termiņš. Konkrētas izstrādes var plānot tikai pēc tam, kad ir zināmas visas prasības, kādas jāizvirza izstrādātājam. Savukārt, pamatotas prasības nosakāmas, kad pieņemts konkrēts normatīvais akts. Ja normatīvais akts tiek pieņemts un tā spēkā stāšanās termiņš ir īss, nav iespējams savlaicīgi izstrādāt nepieciešamās izmaiņas BARIS. Jebkuru izmaiņu izstrādei un ieviešanai jāievēro šādi posmi:
 - 1) prasību noteikšana;
 - 2) savlaicīga budžeta plānošana (ne tikai konkrētajai izstrādei, bet arī kopējā gada budžeta ietvaros);
 - 3) publiskais iepirkums vai esošais līgums;
 - 4) izstrāde, akcepttesti, ieviešana.

Sadarbībā ar Informācijas centru ir apzinātas prasības, kādām jāatbilst savietotājam, kas varēs nodrošināt sasaisti un datu apmaiņu starp sistēmu un BARIS. Tiek saskaņoti atbilstoši līguma par datu apmaiņu grozījumi, kā arī notiek tehniskās specifikācijas saskaņošana, lai varētu izvirzīt prasības BARIS izstrādātājiem.

Sadarbībā ar Rīgas bāriņtiesu 2018. gada budžetā ir ieplānoti izstrādēm nepieciešamie budžeta līdzekļi. 2018. gada 17. janvārī Rīgas bāriņtiesa informējusi Centru, ka lietojumprogrammas BARIS pilnveidošanai un sasaistei ar citām informācijas sistēmām tiks nodrošināti nepieciešamie finanšu līdzekļi. Centrs ir uzsācis procedūras, kas nepieciešamas, lai pasūtītu nepieciešamās izstrādes. Paredzamais darbu veikšanas periods bija 2018. gada pirmais pusgads.

Rīgas domes Informācijas tehnoloģiju centrs tehniski nodrošina valsts informācijas sistēmu darbību pašvaldības tehniskajos resursos, bet Centrs nevar ietekmēt tādu iespējamus sarežģījumus, kādi Rīgas bāriņtiesas darbiniekiem varētu rasties vai ir radušies gadījumos, ja, piemēram, tiek veiktas izmaiņas normatīvos, kuru rezultātā ir nepieciešams savlaicīgi paredzēt resursus sistēmas funkcionalitātes pielāgošanai.

Līdz pārbaudes lietas atzinuma sagatavošanai informācijas apmaiņa sistēmā NPAIS un BARIS nebija uzsākta.

Secināms, ka Rīgas bāriņtiesa nepilda Noteikumos Nr.157 noteikto, neievadot noteikto informāciju NPAIS. Informācijas nesniegšana būtiski ietekmē NPAIS pilnvērtīgu darbību kopumā, jo Rīgas bāriņtiesas lietvedībā ir salīdzinoši liels ierosināto administratīvo lietu un pieņemto lēmumu skaits. Piemēram, 2017. gadā bāriņtiesās kopā pieņemts 13521 lēmums, Rīgas bāriņtiesā – 3333, ierosinātas administratīvās lietas kopā bāriņtiesās – 6800, Rīgas bāriņtiesā – 1832²⁵.

Aicinu Rīgas domi veikt uzraudzību un nekavējoties nodrošināt, lai Rīgas bāriņtiesa ievēro Noteikumu Nr.157 noteikto par informācijas ievadīšanu NPAIS, ciktāl to atļauj NPAIS tehniskās iespējas.

Aicinu Rīgas domi izvērtēt Rīgas bāriņtiesas un Rīgas domes Informācijas tehnoloģiju centra vadības rīcību, ilgstoši nepildot Noteikumos Nr.157 noteiktos pienākumus.

[4.3] Pašvaldības policija

Iekšlietu ministrija sniedza informāciju, ka uz 2018. gada 1. novembri Latvijā ir 72 pašvaldības policijas un aptuveni 1700 pašvaldības policijas darbinieki. Aptuveni puse

²⁵ <http://www.bti.gov.lv/lat/barintiesas/statistika/?doc=5164&page=>

darbinieku strādā Rīgas pašvaldības policijā. Piekļuves tiesības NPAIS ir 476 pašvaldības policijas darbiniekiem.

Pašvaldības policijai ir pieeja visai NPAIS uzkrātajai informācijai par bērnu, izņemot informāciju par noziedzīgu nodarījumu, kurā cietis nepilngadīgais, nepilngadīgā likumiskajiem pārstāvjiem piešķirto pabalstu, pensiju un atlīdzību, informāciju no adopcijas reģistra, no aizbildnības reģistra un atsevišķiem bāriņtiesas reģistrācijas žurnāliem²⁶. 2018. gadā informācijas meklēšanas pieprasījumus veikušas 28 pašvaldības policijas (no tām līdz 5 pieprasījumiem veikušas – 11 pašvaldības policijas). Informāciju par vardarbību sistēmā ievadījusi tikai viena pašvaldības policija²⁷.

Noteikumos Nr.157 noteikts informācijas apjoms²⁸, kas pašvaldības policijai jāiesniedz sistēmā. Piemēram, par nepilngadīgā interesēm un ieradumiem²⁹, par vardarbību, kas tika vērsta pret nepilngadīgo³⁰, par nepilngadīgā atrašanos profilaktiskajā uzskaitē,³¹ par nepilngadīgā saskari ar tiesībaizsardzības iestādēm saistībā ar palīdzības sniegšanu vai aizturēšanu,³² par nepilngadīgā dzīvesvietas apmeklējumu.³³

Turklāt pašvaldības policijai informācija sistēmā jāievada nekavējoties, bet ne vēlāk kā triju darbdienu laikā pēc attiecīgās informācijas saņemšanas.³⁴

Tiesībsargs ir noskaidrojis, ka pašvaldības policijas nav apvienojušās organizācijā, kura pārstāvētu un varētu paust vienotu viedokli par pašvaldības policijas darba jautājumiem.

Rīgas Pašvaldības policija ir sadarbojusies un iesaistījusies NPAIS lietošanas ieviešanā, problēmu identificēšanā, lai rastu risinājumu sistēmas pilnvērtīgai darbībai. Rīgas pašvaldības policija norādījusi uz grūtībām strādāt ar NPAIS, jo datu ievade un informācijas meklēšana sistēmā ir lēna, mēdz “uzkārties”, kā rezultātā informācija ir jāievada atkārtoti, jo iepriekš ievadītais netiek saglabāts. Izveidojot kartiņu bērnam, sistēma piedāvā izvēlēties vienu no deviņiem tās izveidošanas pamatiem. Pastāv gadījumi, kad neviens no piedāvātajiem kartiņas izveidošanas pamatiem neatbilst notikumam un sistēmas lietotājs ir spiests izvēlēties apgalvojumu, kas precīzi neatspoguļo notikuma būtību. Papildinot kartiņas sadaļu “Uzskaitē”, ievadot jaunu informāciju par „Bērna saskarsmi ar tiesību aizsardzības iestādēm”, neatkarīgi no tā, vai ar bērnu veiktas profilaktiskas pārrunas uz ielas, vecāku klātbūtnē, izglītības iestādes darbinieka klātbūtnē, obligāti aizpildāmajā laukā jāizvēlas viena no trim piedāvātajām norādēm: „nogādāts”, „nodots”, „pats atgriezās”, kas dažkārt neatbilst notikumam. Izskatot materiālu par bērna pārkāpumu, ja objektīvo iemeslu dēļ nav iespējams veikt profilaktisko darbu ar pašu bērnu,

²⁶ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 8.3. apakšpunkts.

²⁷ Iekšlietu ministrijas Informācijas centra sniegtā informācija uz 09.10.2018.

²⁸ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 8.3. apakšpunkts.

²⁹ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.6. apakšpunkts.

³⁰ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.8. apakšpunkts.

³¹ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.10. apakšpunkts.

³² 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.11. apakšpunkts.

³³ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.20. apakšpunkts.

³⁴ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 8. punkts.

sistēma neparedz iespēju ievadīt informāciju par veikto darbu ar bērna likumiskajiem pārstāvjiem³⁵.

Rīgas pašvaldības policija norādījusi, ka NPAIS nav pieejama informācija no Rīgas bāriņtiesas. Gadījumos, kad policija konstatē bērna klaiņošanu, ubagošanu, apreibināšanos ar narkotiskajām, toksiskajām vielām vai alkoholiskajiem dzērieniem, nelabvēlīgu vidi ģimenē, kā arī citus apstākļus, kas var kaitēt bērnam³⁶, tā informē Rīgas bāriņtiesu saskaņā ar Rīgas domes Labklājības departamenta, Rīgas bāriņtiesas un Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta un Rīgas pašvaldības policijas 2009.gada 15.jūlijā noslēgto sadarbības līgumu Nr.DL-09-169-lī, kas paredz, ka Rīgas pašvaldības policija informē Rīgas bāriņtiesu bērnu tiesību pārkāpumu gadījumos. Informācijas apmaiņa ar Rīgas bāriņtiesu notiek elektroniski. Rīgas pašvaldības policija saņem aptuveni 100 informācijas pieprasījumu mēnesī no Rīgas bāriņtiesas. Darba laikā notiek iestāžu telefoniska informācijas apmaiņa saistībā ar redzeslokā nonākušiem bērniem un viņu ģimenēm. Nepieciešamības gadījumā kopīga gadījuma izskatīšanai tiek organizētas starpinstitucionālas sēdes, kurās piedalās bāriņtiesas pārstāvji. Rīgas pašvaldības policija atzīt, ka darbā ir bērniem ir būtiska sistēmā pieejamā informācija par sociālā dienesta darbinieku veiktajiem bērnu dzīvesvietas apsekojumiem un bērnu sadzīves apstākļiem. Lai nodrošinātu sistēmas datu efektīvu un pilnvērtīgu saņemšanu, būtu lietderīgi nodrošināt informācijas meklēšanas rīku optimizāciju un sistēmas stabilu darbību. Nepieciešams uzlabot sistēmu, radot to ērtāku lietotājam, ļaujot nepieciešamības gadījumā ierakstīt vai precizēt bērna kartiņas izveidošanas vai papildināšanu pamatu. Aizpildot bērna kartiņu, būtu nepieciešams paplašināt kritērijus personas statusa noteikšanai, proti, liecinieks, cietušais, pārkāpējs, jo notikumi (situācijas), kuros iesaistītas nepilngadīgas personas, ir ļoti dažādi. Lai operatīvāk izvērtētu situāciju ar nepilngadīgo personu, svarīgi, lai NPAIS būtu pieejama visa tajā paredzētā informācija, turklāt informācijai jābūt kvalitatīvai arī pēc satura³⁷.

Izslases kārtībā pārliecinoties par sistēmā pieejamo informāciju, kas tajā jāsniedz pašvaldības policijai saskaņā ar Noteikumos Nr.157 noteikto, konstatējams, ka sniegtā informācija ir nepilnīga, atsevišķos gadījumos sistēmā tā nav iegūstama vispār. Pēc Iekšlietu ministrijas Informācijas centra sniegtās informācijas ir samērā daudz pašvaldības policiju, kuras nelieto un neievada sistēmā Noteikumu Nr.157 noteikto informāciju.

Aicinu pašvaldības veikt uzraudzību un nekavējoties nodrošināt, lai pašvaldības policija ievēro Noteikumu Nr.157 noteikto par informācijas ievadīšanu NPAIS.

Aicinu pašvaldības izvērtēt pašvaldības policijas darbu NPAIS lietošanā un pašvaldības policijas vadītāju atbildību, ja netiek pildīti Noteikumos Nr.157 noteiktie pienākumi.

[4.4] Pašvaldības sociālais dienests

Noteikumu Nr.157 8.4.apakšpunktā noteikts informācijas apjoms, kas pašvaldības sociālajam dienestam jāiesniedz sistēmā. Sociālajiem dienestiem ir jātver kartiņa par bērnu, kurš nonācis tā redzeslokā, ja konstatējams Noteikumu Nr.157 4. punktā noteiktais pamats

³⁵ Rīgas pašvaldības policijas 2018. gada 11. janvāra vēstule Nr. RPP-18-63-nd.

³⁶ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 59. panta otrā daļa.

³⁷ Rīgas pašvaldības policijas 2018. gada 11. janvāra vēstule Nr. RPP-18-63-nd.

informācijas par bērnu ievadīšanai NPAIS. Piemēram, pamatdati par bērnu, par bērnam sniegtajiem sociālajiem pakalpojumiem, par bērna dzīvesvietas apmeklējumu.

No Informācijas centra sniegtās informācijas uz 2018. gada 9. oktobri 391 sociālo dienestu darbiniekam ir piekļuves tiesības NPAIS. 2018. gadā meklēšanaas pieprasījumus sistēmā veikuši 57 pašvaldību sociālie dienesti, tātad mazāk kā puse no visiem pašvaldību sociālajiem dienestiem.

Tiesībsarga rīcībā ir informācija, ka minētās informācijas nodošana notiek no sociālās palīdzības administrēšanas lietojumprogrammas (turpmāk tekstā - SOPA), kuras izstrādātāji ir SIA ZZ Dats.

Izsoles kārtībā pārliecinoties par sistēmā pieejamo informāciju, kas saskaņā ar Noteikumos Nr.157 noteikto tajā jāsniedz pašvaldības sociālajam dienestam, konstatējams, ka tikai atsevišķos gadījumos sistēmā tā ir iegūstama, bet ne vienmēr tā ir visa Noteikumos Nr.157 noteiktā informācija.

SIA ZZ Dats ir Vienotās pašvaldību sistēmas (VPS) izstrādātājs, uzturētājs un attīstītājs. VPS sastāv no vairākām savstarpēji integrētām lietojumprogrammām, kas paredzētas pašvaldības dažādu funkciju atbalstam. Viena no šīm lietojumprogrammām – SOPA ir paredzēta pašvaldības sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu administrēšanai. Lietojumprogrammu SOPA izmanto visas 119 Latvijas pašvaldības. SIA ZZ Dats nodrošina lietojumprogrammu tehnisko darbību, tai skaitā, datu apmaiņas ar ārējām informācijas sistēmām un iespējas pašvaldību darbiniekiem ievadīt un apstrādāt nepieciešamos datus, bet SIA ZZ Dats neatbild par šo datu saturu un pilnīgumu. Par to atbild pašvaldību attiecīgās iestādes.

SIA ZZ Dats ar Informācijas centru 2012. gada 27. februārī noslēdza “Līgumu par pašvaldības datu izplatīšanu” par datu apmaiņas kanāla nodrošināšanu pašvaldību SOPA informācijas nodošanai Informācijas centram. Līgumā ir noteikts, ka SOPA dati tiek nodoti tikai no tām pašvaldībām, kuras ar Informācijas centru ir noslēgušas vienošanos par SOPA datu sniegšanu. Līgums un atbilstošās pašvaldību un Informācijas centra vienošanās paredz no SOPA nodot tikai 2 datu objektus: bērnam sniegtie pašvaldības sociālie pakalpojumi un bērna ģimenes adresē sociālā dienesta veiktie apsekojumi.

2017. gada 10. oktobrī Labklājības ministrija ar SIA ZZ Dats noslēdza izstrādes līgumu par papildu datu apmaiņas izstrādi starp SOPA un NPAIS. Datu apmaiņas izstrāde ir pabeigta, bet līdz 2017. gada 17. novembrim vēl nebija iedarbināta, jo iedarbināšanai nepieciešami pašvaldību un NPAIS savstarpējās vienošanās papildinājumi. Jaunajā datu apmaiņā no SOPA uz NPAIS ir paredzēts nodot papildu datus: bērnu aprūpes iestādes pakalpojumu informācija – sākuma (bērna ievietošanas) datums un beigu (izņemšanas) datums un izņemšanas iemesls; sociālā dienesta atzinumi bāriņtiesai par sociālo darbu ar vecākiem, kuru bērns ir ievietots bērnu aprūpes iestādē; kā arī bērnu aprūpes iestādes atzinumi bāriņtiesai par bērna saskarsmi un sadarbību un par bērna fizisko un psihosociālo attīstību.

2017. gada 17. novembrī sniegtajā informācijā³⁸ SIA ZZ Dats norādījis šādus iemeslus, kādēļ Noteikumu Nr. 157 8.4. apakšpunktā minētā visa informācija nenonāk no SOPA uz NPAIS:

- a) Informācijai, kuras nodošanai jau ir izstrādāti tehniskie mehānismi – apsekojumiem un pakalpojumiem:
 - SOPA datu nodošana ir ieslēgta tikai 111 pašvaldībām; pārējām, pēc SIA ZZ Dats rīcībā esošās informācijas, nav noslēgta vienošanās ar Informācijas centru;

³⁸ SIA ZZ Dats 2017. gada 17. novembra vēstule Nr. 1.7/17/75-N.

- visas pašvaldības programmā SOPA neregistrē apsekojumu datus (apmēram 100 pašvaldības reģistrē);
- visas pašvaldības programmā SOPA pilnvērtīgi neregistrē sociālo pakalpojumu datus (reģistrē vairāk nekā puse pašvaldību);

b) Pārējai informācijai nav izstrādāta datu nodošana no SOPA uz NPAIS.

Saziņā ar Informācijas centru noskaidrots, ka ir noslēgti līgumi ar visām 119 pašvaldībām, pēdējie līgumi ar pašvaldībām noslēgti 2017. gada martā.

Labklājības ministrija sniegusi informāciju³⁹, ka ārējos normatīvajos aktos nav noteikta prasība sociālo dienestu darbā izmantot SOPA. Vēsturiski SOPA (uzturētājs SIA ZZ Dats) tika ievadīti dati par sociālās palīdzības piešķiršanu, taču šobrīd sociālie dienesti ievada informāciju arī par sociālo pakalpojumu piešķiršanu un par sociālo gadījumu vadīšanas procesu.

Labklājības ministrijas sociālo pakalpojumu sniedzēju pārbaudēs kompleksi tiek vērtēts sociālo dienestu veiktais darbs, sevišķi vēršot uzmanību uz sociālo gadījumu vadīšanas procesu darbā ar ģimenēm ar bērniem. Lai sociālo dienestu pārbaudēs izvērtētu procesu izsekojamību, tiek lūgta visa informācija par konkrētam klientam/ģimenei sniegto atbalstu (palīdzību, pakalpojumiem), tai skaitā arī izdrukas no SOPA.

2018. gadā veiktas sociālo pakalpojumu kvalitātes pārbaudes 6 pašvaldību sociālajos dienestos un konstatēts, ka:

- visos gadījumos SOPA datu bāzē tiek ievadīti dati par sociālās palīdzības piešķiršanu un sociālo pakalpojumu piešķiršanu;
- četros sociālajos dienestos SOPA tiek vadīta visa iepriekšminētā informācija un arī pilna informācija par veikto sociālo darbu ar ģimeni (divos sociālajos dienestos informācija par sociālo darbu tiek ievadīta daļēji);
- par NPAIS ievadītajiem datiem pārbaūžu laikā tiek jautāts, bet dati netiek apkopoti.

Līdzīga situācija novērota arī 2017. gadā veiktajās pārbaudēs.

LM norādījusi, ka pārbaūžu rezultāti liecina, ka dažkārt sociālo dienestu vadītājiem trūkst izpratnes par nepieciešamību uzkrāt datus elektroniskā formātā, tāpat jāmin cilvēkresursu trūkums profesionāla sociālā darba veikšanā, kā arī datu ievadei informāciju sistēmās. Par SOPA un NPAIS lietošanu ar sociālo dienestu vadītājiem tiek mutiski pārrunāts minēto pārbaūžu ietvaros.

Labklājības ministrija sniegusi informāciju, ka ir noslēgts līgums, kurš paredz, ka ministrija nodrošina, ka lietojumprogrammas SOPA izstrādātājs papildina lietojumprogrammas SOPA servisu ar jaunām funkcijām:

1. datu nodošana uz sistēmu NPAIS (sociālo dienestu sagatavotie 3/6 mēnešu atzinumi bāriņtiesai);
2. izveido sistēmā NPAIS servisa izsaukumu (datu apmaiņa par pakalpojumiem, ko pakalpojuma sniedzēju iestādes nodod bāriņtiesai - informācija par bērna saskarsmi un sadarbību, bērna fizisko un psihosociālo attīstību).

Secināms, ka no SOPA uz NPAIS tiek nodota tikai informācija par bērnam sniegtajiem pašvaldības sociālajiem pakalpojumiem un bērna ģimenes adresē sociālā dienesta veiktajiem apsekojumiem. Pārējo informāciju, kuru sociālajam dienestam ir pienākums ievadīt NPAIS, jāievada manuāli.

Aicinu pašvaldības veikt uzraudzību un nekavējoties nodrošināt, lai pašvaldības sociālie dienesti ievēro Noteikumu Nr.157 4. punktā noteikto par informācijas ievadīšanu NPAIS.

³⁹ Labklājības ministrijas 2018. gada 1. oktobra e-pasta vēstule.

Aicinu pašvaldības izvērtēt sociālo dienestu darbu NPAIS lietošanā un sociālo dienestu vadītāju atbildību, ja netiek pildīti Noteikumos Nr.157 noteiktie pienākumi.

Aicinu Labklājības ministriju veikt darbības, lai normatīvajos aktos nostiprinātu SOPA izmantošanu sociālo dienestu darbā.

[4.5] Valsts probācijas dienests

VPD ar Informācijas centru 2013. gada 20. decembrī noslēdza Starpresoru vienošanos par informācijas sniegšanu atspoguļošanai tiešsaistes datu pārraides režīmā un 2015. gada 18. jūnijā starpresoru vienošanos par valsts informācijas sistēmas lietošanu tiešsaistes datu pārraides režīmā. Datu ievade NPAIS uzsākta 2015. gada beigās, pēc VPD darbinieku apmācības darbam ar NPAIS.

Pēc Informācijas centra sniegtās informācijas piekļuves tiesības NPAIS ir 163 VPD darbiniekiem. 2018. gadā VPD darbinieki veikuši 1189 meklēšanas pieprasījumus NPAIS. VPD nav noteiktas tiesības atvērt personas kartiņas.

Saskaņā ar Noteikumu Nr. 157 8.5. apakšpunktu VPD informācijas sistēmā NPAIS ir jāsniedz šāda informācija:

- 1) 5.1.11. faktiskās dzīvesvietas adrese;
- 2) 5.1.15. sejas pretskata fotoattēls;
- 3) 5.2. informācija par nepilngadīgā izglītošanos;
- 4) 5.5. informācija par nepilngadīgā gūtiem ienākumiem;
- 5) 5.6. informācija par nepilngadīgā interesēm un ieradumiem;
- 6) 5.8. informācija par vardarbību, kas tika vērstā pret nepilngadīgo, izņemot šo noteikumu 5.7. apakšpunktā minēto gadījumu;
- 7) 5.16. informācija par nepilngadīgo – probācijas klientu;
- 8) 5.19.4. informācija par nepilngadīgā likumisko pārstāvju vai audžuģimenes gūtajiem ienākumiem;
- 9) 5.19.10. informācija par nepilngadīgā vecāku – probācijas klientu;
- 10) 5.20. informācija par nepilngadīgā dzīvesvietas apmeklējumu;
- 11) daļa no 5.21. apakšpunkta norādītās informācijas par personām, kuras uzturas nepilngadīgā faktiskajā dzīvesvietā.

Saskaņā ar 2013. gada Starpresoru vienošanās pielikumu no informācijas sistēmas PLUS uz informācijas sistēmu NPAIS tiešsaistes datu pārraides režīmā tiek nodota šāda informācija:

- 5.1.11. faktiskās dzīvesvietas adrese;
- 5.1.15. sejas pretskata fotoattēls;
- 5.16. par nepilngadīgo – probācijas klientu:
 - 5.16.1. VPD funkcija, kuras ietvaros nepilngadīgais ir probācijas klients;
 - 5.16.2. laikposms, kurā nepilngadīgais ir probācijas klients;
 - 5.16.3. probācijas klienta statusa zaudēšanas iemesls;
 - 5.16.4. probācijas klienta lietas vadītāja kontaktinformācija;
 - 5.16.5. izvērtēšanas ziņojums, ja par nepilngadīgo tāds ir sniegts;
 - 5.16.6. pienākumi, ja nepilngadīgajam uzraudzības ietvaros tādi ir uzlikti;
 - 5.16.7. probācijas programma, ja nepilngadīgais tajā ir iesaistīts.
- 5.19.10. par nepilngadīgā vecāku – probācijas klientu:
 - 5.19.10.1. VPD funkcija, kuras ietvaros nepilngadīgā vecāks ir probācijas klients;
 - 5.19.10.2. laikposms, kurā nepilngadīgā vecāks ir probācijas klients;
 - 5.19.10.3. probācijas klienta statusa zaudēšanas iemesls;

5.19.10.4. probācijas klienta lietas vadītāja kontaktinformācija.

Līdz 2017. gada 1. martam visi iepriekš minētie dati atspoguļojās informācijas sistēmā NPAIS pilnā apjomā un tikai atsevišķos gadījumos VPD saņēma no Informācijas centra informāciju par datu atspoguļošanas problēmām, kuras VPD nekavējoties novērsa.

VPD sniedza informāciju⁴⁰, ka 2017. gada 1. martā notika pāreja uz jaunu informācijas sistēmas PLUS vidi, pēc kuras informācijas sistēmā PLUS periodiski tiek veikti atjauninājumi.

No 2017. gada 1. marta ne visa Noteikumu Nr. 157 5.16. apakšpunktā minētā informācija tiek atspoguļota informācijas sistēmā NPAIS (netiek atspoguļota MK noteikumu 5.16.1. līdz 5.16.5. apakšpunktā minētā informācija gadījumos, ja par nepilngadīgo probācijas klientu ir sastādīts izvērtēšanas ziņojums, 5.16.6.apakšpunkts – informācija par pienākumiem, ja nepilngadīgajam uzraudzības ietvaros tādi ir uzlikti un 5.16.7. apakšpunkts - informācija par probācijas programmu, ja nepilngadīgais tajā ir iesaistīts). VPD ir apzinājis problēmas cēloni un norit darbs pie piemērotākā risinājuma izstrādes, notiek tikšanās ar Informācijas centra darbiniekiem, pārrunājot iespējamus risinājumus, lai pēc iespējas ātrāk atjaunotu datu atspoguļošanu pilnā apjomā.

Izveidot starpsistēmu risinājumu par visas Noteikumu Nr.157 8.5. apakšpunktā noteiktās informācijas nodošanu no informācijas sistēmas PLUS uz informācijas sistēmu NPAIS pagaidām nav iespējams, jo informācijas sistēmā PLUS nav atbilstošu ievades lauku, kurus sasaistīt ar informācijas sistēmu NPAIS, lai informāciju nodotu automātiski.

Problēmu par datu automātisku apmaiņu ar citām informācijas sistēmām VPD ir aktualizējis, jau sniedzot priekšlikumus pamatnostādņu "Par Bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgu nodarījumu pamatnostādņu 2013. – 2019. gadam" (turpmāk – Pamatnostādnes) izstrādes ietvaros, kas Pamatnostādņēs tika arī iekļauti (Pamatnostādņu 35. uzdevums - veikt probācijas klientu uzskaites sistēmas „PLUS” pilnveidi, lai nodrošinātu datu filtrāciju, atlasī un lejupielādē vienotā datu masīvā un veiktu operatīvu, pilnvērtīgu un objektīvu analīzi par nepilngadīgo probācijas klientu recidīvu un Valsts probācijas dienesta darba instrumentu un metožu ietekmi uz recidīva mazināšanu, kā arī lai izveidotu automātisku datu apmaiņu starp probācijas klientu uzskaites sistēmu „PLUS”, Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmu un citām informācijas sistēmām). Finanšu līdzekļi, kas nepieciešami minētā uzdevuma izpildei, netika piešķirti (Pamatnostādņēs ir ietverti finanšu līdzekļi, kas nepieciešami Dienestam un Informācijas centram, lai izstrādātu un nodrošinātu attiecīgu tehnisko risinājumu)⁴¹.

Izvērtējot pieredzi darbā ar informācijas sistēmu NPAIS, VPD norāda uz šādām problēmām:

- 1) nav iespējams izveidot personas kartiņu, ja par bērnu to iepriekš nav atvērusi neviena no iestādēm. VPD tas tiek atteikts, norādot, ka ir jāvēršas Informācijas centrā;
- 2) darbu apgrūtina tas, ka Noteikumu Nr. 157 8. punktā norādītās iestādes nav iesniegušas informācijas sistēmā NPAIS datus par nepilngadīgo pilnā apjomā;
- 3) lietojot informācijas sistēmu NPAIS, ir konstatētas tehniskas problēmas tās darbībā, piemēram, nav iespējams apskatīt datus, kurus ievada citas iestādes (parādās uzraksts “Lūdzu mēģiniet vēlāk”), atkārtoti ir jāpieslēdzas informācijas sistēmai NPAIS, ja tiek aplūkoti “*Sensitīvie dati*”);

⁴⁰ Valsts probācijas dienesta 2018. gada 2. februāra vēstule Nr. 9005-1-35/NOS2018/14/96.

⁴¹ Valsts probācijas dienesta 2018. gada 2. februāra vēstule Nr. 9005-1-35/NOS2018/14/96.

Lai Ieslodzījuma vietu pārvalde spētu pildīt noteiktos pienākumus, veikt pilnvērtīgu darbu kriminālsodu un drošības līdzekļu izpildes nodrošināšanai nepilngadīgajam, kuriem piespriests brīvības atņemšanas sods, ir noteikta pieeja noteikta apjoma informācijai par bērnu⁴⁸.

Ieslodzījuma vietu pārvalde sniegusi informāciju, ka 2017. gada 15. jūnijā nosūtījusi Tieslietu ministrijai starpresoru vienošanās projektu "Par informācijas apmaiņu". Tieslietu ministrija sniegusi 2017. gada 6. jūlija atzinumu Nr.1-14.2/2132 "Atzinums par Ieslodzījuma vietu pārvaldes un Iekšlietu ministrijas Informācijas centra starpresoru vienošanās projektu", nesaskaņojot minēto projektu, izsakot iebildumus un sniedzot priekšlikumus. Ieslodzījuma vietu pārvalde, pamatojoties uz Tieslietu ministrijas atzinumu, veikusi precizējumus projektā. Savukārt, precizējot projektu, konstatēts, ka nepieciešams veikt testēšanu NPAIS, lai risinātu noteiktus tehniskos jautājumus. Ieslodzījuma vietu pārvalde un Informācijas centrs līdz 2018. gada 12. oktobrim veicis testēšanu. Ieslodzījuma vietu pārvalde norādījusi, ka vēl nepieciešams precizēt projektu atbilstoši Tieslietu ministrijas atzinumā norādītajam un testēšanas rezultātiem to savstarpējā kopsakarībā. Pēc precizējumu veikšanas projektu nepieciešams atkārtoti saskaņot ar Informācijas centru un Tieslietu ministriju⁴⁹.

Iepazīstoties ar Tieslietu ministrijas 2017. gada 6. jūlija atzinumu, secināms, ka saskaņojuma atteikuma pamatā ir izmantotās juridiskās tehnikas nepilnības, kuru novēršanai nav nepieciešams liels laika ieguldījums. Nav saskatāmi šķēršļi Tieslietu ministrijas izteikto iebildumu novēršanai un priekšlikumu ieviešanai. Konstatējams, ka gandrīz pusotru gadu Ieslodzījuma vietu pārvalde nav veikusi nekādas darbības, lai tos novērstu un izpildītu Noteikumos Nr.157 noteiktos pienākumus.

Kaut gan nav noslēgts līgums vai starpresoru vienošanās par NPAIS izmantošanu, pēc Informācijas centra sniegtās informācijas uz 2018. gada 9. oktobri 13 Ieslodzījuma vietu pārvaldes darbiniekiem ir noteiktas piekļuves tiesības NPAIS.

Secināms, ka Ieslodzījuma vietu pārvalde kopš Noteikumu Nr.157 stāšanās spēkā 2014. gada 28. martā tos neievēro, nav noslēgts līgums vai starpresoru vienošanās par NPAIS izmantošanu.

Aicinu Tieslietu ministriju izvērtēt Ieslodzījuma vietu pārvaldes vadības atbildību, ilgstoši nepildot pienākumus, kas noteikti Noteikumos Nr. 157, un nekavējoties nodrošināt, lai Ieslodzījuma vietu pārvalde ievēro Noteikumos Nr. 157 noteikto.

[4.7.] Sociālās korekcijas izglītības iestāde "Naukšēni"

Noteikumu Nr.157 8.7. apakšpunktā noteikts, ka Iestāde "Naukšēni" iesniedz sistēmā informāciju par iestādē esošo bērnu ieradumiem un interesēm, par atrašanos patvaļīgā prombūtnē, par vardarbību, kas tikusi vērsta pret nepilngadīgo. Turklāt informācija sistēmā jāievada nekavējoties, bet ne vēlāk kā triju darbdienu laikā pēc attiecīgās informācijas saņemšanas.⁵⁰

⁴⁸ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 4.9. apakšpunkts.

⁴⁹ Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2018. gada 16. oktobra vēstule Nr. 1/15-9850.

⁵⁰ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 8. punkts.

Noteikumu Nr.157 25.7. apakšpunktā ir noteikts, ka sociālās korekcijas izglītības iestādei par tajā esošajiem bērniem ir piešķirta piekļuve noteikta apjoma sistēmā uzkrātajai aktuālajai informācijai.

Pieeja NPAIS saskaņā ar 2015. gada 4. novembra starpresoru vienošanos par valsts informācijas sistēmas lietošanu tiešsaistes datu pārraides režīmā tika piešķirta diviem Iestādes darbiniekiem, uz 2018. gada 9. oktobri piekļuves tiesības ir noteiktas trim darbiniekiem. Izvērtējot līdz šim NPAIS ievadīto informāciju, konstatēts, ka Iestāde sistēmā ievadījusi ziņas par audzēkņu patvaļīgām prombūtnēm. Audzēkņu interešu apraksts, ieradumi un ziņas par vardarbību, kas vērsta pret nepilngadīgo, līdz šim sistēmā nav ievadītas.

Sakarā ar darbinieka, kurš atbildēja par datu ievadi NPAIS, atrašanos ilgstošā attaisnotā prombūtnē tika lūgts Iekšlietu ministrijas Informācijas centram atjaunot piekļuvi NPAIS sistēmai citam darbiniekam, kā arī aktualizēt piešķirto piekļuvi sociālajam pedagogam. 2018. gada 10. janvārī piekļuve sistēmai tika nodrošināta. Starp darbiniekiem notikusi pienākumu sadale un uzsākta trūkstošās informācijas ievadīšana NPAIS atbilstoši 2014. gada 25. marta Ministru kabineta noteikumu Nr.157 „Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 8.7. punktā noteiktajām prasībām⁵¹.

Aicinu Sociālās korekcijas izglītības iestādi “Nauksēni” turpmāk atbildīgi izpildīt Noteikumus Nr.157 noteikto.

Aicinu Izglītības un zinātnes ministriju izvērtēt Sociālās korekcijas izglītības iestādes “Nauksēni” vadības atbildību, nepildot pienākumus, kas noteikti Noteikumos Nr. 157, un nekavējoties nodrošināt, lai Sociālās korekcijas izglītības iestāde “Nauksēni” ievēro Noteikumus Nr. 157 noteikto.

[4.8] Sociālās integrācijas valsts aģentūra

Noteikumu Nr.157 8.8. apakšpunktā noteikts, ka SIVA iesniedz NPAIS informāciju par nepilngadīgajam vai pilngadīgai personai piešķirtajiem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem valsts sociālās aprūpes centrā⁵² un informāciju par valsts budžeta finansētajiem sociālajiem pakalpojumiem, kuru piešķiršana ir SIVA kompetencē⁵³. Saskaņā ar Noteikumu Nr. 157 34. punktā noteikto minētā informācija SIVA NPAIS jāiesniedz, sākot ar 2014. gada 1. jūliju.

Izslases kārtībā pārliecinoties par NPAIS pieejamo informāciju, konstatēts, ka tajā nav iekļauta informācija, kas tajā jāiesniedz SIVA. Tiesībsargs ir noskaidrojis, ka minētā informācija tiek ievadīta Labklājības ministrijas Sociālās politikas monitoringa informācijas sistēmā (SPOLIS).

Līgums par NPAIS lietošanu tiešsaistes datu pārraides režīmā starp Informācijas centru un SIVA noslēgts 2015. gada 15. jūnijā. Tātad, gandrīz gadu pēc Noteikumos Nr. 157 noteiktā termiņa.

SIVA 2017. gada 23. novembrī sniedza informāciju, ka NPAIS tiešsaistes datu pārraides režīmā netiek lietota. SIVA darbiniekiem nav notikušas apmācības Informācijas centrā, darbiniekiem lietotāju tiesības ir bloķētas un liegta pieeja NPAIS. SIVA par datu neievadīšanu NPAIS 2016. gada 18. janvārī nosūtījusi vēstuli Informācijas centram. Starp

⁵¹ Sociālās korekcijas izglītības iestādes “Nauksēni” 2018. gada 11. janvāra vēstule Nr. 1-14/4.

⁵² 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.9.2. apakšpunkts.

⁵³ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.9.3. apakšpunkts.

iestādēm panākta vienošanās, ka SIVA iesniedz Informācijas centram šifrētus datus par nepilngadīgām personām, kurām 2014. gadā un 2015. gadā piešķirti pakalpojumi⁵⁴.

Piekluves tiesības ar aktīvu statusu ir vienam SIVA darbiniekam⁵⁵. Saskaņā ar Informācijas centra sniegto informāciju uz 2018. gada 9. oktobri piekluves tiesības NPAIS ir diviem SIVA darbiniekiem.

Noteikumu Nr.157 25.10. apakšpunktā SIVA ir noteikta piekluve noteiktam informācijas apjomam (informācija par bērna pamatdatiem, likumisko pārstāvi, invaliditāti, sniegtajiem sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību) valsts sociālo pakalpojumu nodrošināšanai un koordinēšanai. Pārbaudes lietā noskaidrots, ka SIVA noteikto funkciju veikšanai neizmanto piekluvi minētajai informācijai. Tās iegūšanai izmanto citas valsts informācijas sistēmas.

2018. gada 17. septembrī veicot NPAIS testēšanu, konstatēts, ka dati no SIVA NPAIS netiek saņemti, tie netiek nodoti ne tiešsaistes datu pārraides režīmā, ne ievadīti sistēmā manuāli.

Secināms, ka SIVA dati ilgstoši, kopš 2014. gada 1. jūlija netiek nodoti NPAIS, kas būtiski ietekmē NPAIS lietotāju informācijas saņemšanu un tās kvalitāti, atstāj būtisku negatīvu ietekmi uz NPAIS sistēmas darbību kopumā. Konstatējams, ka SIVA direktore neievēro un nenodrošina Noteikumos Nr.157 SIVA noteikto uzdevumi izpildi.

Aicinu:

- 1) SIVA direktori nekavējoties nodrošināt Noteikumos Nr.157 noteikto pienākumi izpildi, nododot noteiktā apjoma informāciju NPAIS;**
- 2) izvērtēt, vai nepieciešams Noteikumos Nr. 157 noteikt SIVA informācijas piekluvi, ņemot vērā, ka SIVA savas tiesības ilgstoši nav izmantojusi un funkciju izpildei noteikto informāciju iegūst no citām valsts datu sistēmām;**
- 3) labklājības ministru izvērtēt SIVA direktores atbildību, nepildot Noteikumos Nr.157 noteiktos pienākumus, kas atstāj būtisku ietekmi uz institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā un NPAIS kvalitatīvu darbību kopumā un uzraudzīt, lai SIVA izpilda Noteikumos Nr. 157 noteikto.**

[4.9] Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde

Noteikumos Nr.157 ir noteikts informācijas apjoms⁵⁶, kas PMLP jāiesniedz sistēmā. Piemēram, par nepilngadīgā likumiskajiem pārstāvjiem vai audžuģimeni.⁵⁷ Saskaņā ar Noteikumu Nr.157 5.21. apakšpunktu Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei jāievada sistēmā informācija par personām, kuras uzturas nepilngadīgā faktiskajā dzīvesvietā. Turklāt informācija sistēmā jāievada nekavējoties, bet ne vēlāk kā triju darbdienu laikā pēc attiecīgās informācijas saņemšanas.⁵⁸

⁵⁴ Sociālās integrācijas valsts aģentūras 2017. gada 23. novembra vēstule Nr. 1-8/534.

⁵⁵ Iekšlietu ministrijas Informācijas centra Pārskats par Integrētās iekšlietu informācijas apakšsistēmu NPAIS izmantošanu līdz 2017. gada 31. decembrim.

⁵⁶ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 8.9. apakšpunkts.

⁵⁷ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 5.19.1.1.- 5.19.1.4.; 5.19.1.6. apakšpunkts.

⁵⁸ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 8. punkts.

Noteikumu Nr.157 25.13. apakšpunktā ir noteikts, ka Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei ir piešķirta piekļuve noteikta apjoma sistēmā uzkrātajai aktuālajai informācijai.⁵⁹ Piemēram, informācija no aizgādības tiesību pārtraukšanas un atņemšanas un aizgādības tiesību atjaunošanas lietu reģistra⁶⁰; no audžuģimeņu lietu reģistra⁶¹; no aizbildnības lietu reģistra⁶².

Pārbaudes lietā vizītes laikā PMLP 2017. gada 21. decembrī kopā ar PMLP atbildīgo darbinieku tika pārbaudīti 11 bērnu dati. Vizītes laikā tika konstatētas nesakritības PMLP Iedzīvotāju reģistrā esošajā informācijā un NPAIS esošajā informācijā. Piemēram, tika konstatētas nesakritības par bērnu deklarētajām dzīvesvietām un likumiskajiem pārstāvjiem.

PMPL sniedza informāciju⁶³, ka ziņas no Iedzīvotāju reģistra NPAIS tiek saņemtas, izmantojot Integretās Iekšlietu informācijas sistēmas izveidoto starpsistēmu datu saņemšanas risinājumu. Integretās Iekšlietu informācijas sistēma no Iedzīvotāju reģistra saņem ziņas par personas dzīvesvietas adresi, t.sk. papildu adresi. Līdz šim nav izveidots tehniskais risinājums ziņu nodošanai no Iedzīvotāju reģistra par aizbildnību, kā arī aizgādības tiesību ierobežošanu (pārtraukšanu un atņemšanu).

Saskaņā ar Iedzīvotāju reģistra likuma 10. panta pirmās daļas 10. punktā noteikto Iedzīvotāju reģistrā tiek uzkrātas ziņas par personas deklarēto, reģistrēto vai personas norādīto dzīvesvietas adresi. Tajā netiek uzkrātas ziņas par personas faktisko dzīvesvietu un personām, kas tajā uzturas. Tādēļ minētās ziņas nav iespējams nodot NPAIS. PMLP norāda, ka savu funkciju veikšanai šobrīd nav iespējams izmantot NPAIS pieejamo informāciju. Savu funkciju nodrošināšanai izmanto Iedzīvotāju reģistrā uzkrāto informāciju par aizbildņiem, aizgādņiem vai audžuģimeni, ārpusģimenes aprūpes iestādi, aizgādības tiesību pārtraukšanu, atņemšanu vai atjaunošanu.

47 bāriņtiesas ar PMLP noslēgušas līgumus par valsts informācijas sistēmas "Vienotā migrācijas informācijas sistēma" izmantošanu tiešsaistes režīmā, lai aktualizētu datus Iedzīvotāju reģistrā. Šobrīd ir aktīvi 84 šo organizāciju lietotāji, kuriem ir tiesības veikt datu aktualizāciju Iedzīvotāju reģistrā un aktīvi 16 lietotāji, kuriem ir tiesības apskatīt datus Iedzīvotāju reģistrā bez tiesībām veikt datu aktualizēšanu (dati uz 2018. gada 19. janvāri). Tas dod iespēju bāriņtiesām ziņas sniegt, izmantojot tiešsaistes datu pārraidi, neaizpildot veidlapu. Šādā gadījumā bāriņtiesa ziņas aktualizē nekavējoties pēc to reģistrēšanas.

NPAIS lietošanā iesaistītās iestādes norādījušas uz apgrūtinājumu darbā izmantot NPAIS iekļautos datus par bērnu likumiskajiem pārstāvjiem. Piemēram, visos gadījumos, ja vecākiem ir pārtrauktas vai atņemtas aizgādības tiesības un bērnam iecelts aizbildnis, NPAIS kā bērna likumiskie pārstāvji tiek norādīti vecāki, turklāt norādot, ka informācija ir aktuāla. Arī gadījumos, ja vecāki ir miruši, NPAIS viņi tiek norādīti kā aktuāli bērna likumiskie pārstāvji. Pārbaudes lietas izskatīšanas laikā 2018. gada oktobrī tika konstatēts, ka NPAIS ir izveidots papildu laukums, kurā tiek norādīta informācija, ja vecāks miris. Tomēr informācija ir grūti atrodamā un ieraugāma - NPAIS tā atsevišķi jāmeklē sadaļā pie informācijas par vecākiem, nevis pamatinformācijā par bērnu.

⁵⁹ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 25.13. apakšpunkts.

⁶⁰ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 5.22.1. apakšpunkts.

⁶¹ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 5.22.2. apakšpunkts.

⁶² 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 5.22.4. apakšpunkts.

⁶³ Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes 2018. gada 19. janvāra vēstule Nr. 24/14-25/300.

Aicinu PMLP iesaistīties un sadarbībā ar Informācijas centru rast tehniskus risinājumus Noteikumos Nr. 157 noteiktā apjoma informācijas nodošanai NPAIS, tā ievērojot normatīvajos aktos noteikto.

[4.10] Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra

VSAA jāsūdz NPAIS ziņas par nepilngadīgā likumiskajiem pārstāvjiem vai audžuģimenei piešķirto pensiju, pabalstu un atlīdzību⁶⁴. VSAA ir piešķirta piekļuve noteikta apjoma NPAIS uzkrātajai aktuālajai informācijai⁶⁵. Piemēram, informācijai no aizgādības tiesību pārtraukšanas un atņemšanas un aizgādības tiesību atjaunošanas lietu reģistra⁶⁶; no audžuģimeņu lietu reģistra⁶⁷; no adopcijas lietu reģistra⁶⁸; no aizbildnības lietu reģistra.⁶⁹

Izslases kārtībā pārliecinoties par sistēmā pieejamo informāciju, kas tajā jāsūdz VSAA saskaņā ar Noteikumos Nr.157 noteikto, konstatējams, ka sistēmā ir redzami dati no VSAA par piešķirto pensiju, pabalstu un atlīdzību bērnu vecākiem. NPAIS nav redzama informācija par aizbildņiem un audžuģimenei piešķirto pensiju, pabalstu un atlīdzību.

VSAA ir noslēgusi divas starpresoru vienošanās ar Informācijas centru par datu apmaiņu, izmantojot valsts informācijas sistēmu savietotāju:

- 1) 2015. gada 19. janvārī noslēgtā starpresoru vienošanās nosaka, ka VSAA nodod un Informācijas centrs saņem Sociālās apdrošināšanas informācijas sistēmā uzkrātos datus par personai piešķirtajām un izmaksai nosūtītajām pensijām, pabalstiem un atlīdzībām. Datus VSAA nodod elektronisko pakalpojumu veidā;
- 2) 2017. gada 3. martā noslēgtā starpresoru vienošanās nosaka, ka Informācijas centrs nodod un VSAA saņem NPAIS uzkrātos datus no aizgādības tiesību pārtraukšanas un atņemšanas un aizgādības tiesību atjaunošanas lietu reģistra, datus no audžuģimeņu lietu reģistra, datus no adopcijas lietu reģistra un datus no aizbildnības lietu reģistra.

2015. gada 19. janvārī noslēgtā starpresoru vienošanās paredz, ka minētos datus nodod pēc NPAIS lietotāja pieprasījuma. Pirmo reizi VSAA datu pieprasījumu no NPAIS saņēma 2017. gada 9. februārī.

2018. gada 12. janvārī VSAA sniedza informāciju⁷⁰, ka VSAA neizmanto NPAIS sistēmā uzkrātos datus. Lai nodrošinātu iespēju saņemt datus no NPAIS, VSAA veic programmatūras izstrādi. Līdz programmatūras izmaiņu veikšanai VSAA informāciju no bāriņtiesām saņem elektronisko dokumentu, kas parakstīti ar elektronisko parakstu, vai papīra dokumentu veidā.

VSAA norāda uz šādām problēmām informācijas saņemšanai no NPAIS:

⁶⁴ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 8.10. apakšpunkts.

⁶⁵ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 25.14. apakšpunkts.

⁶⁶ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 5.22.1. apakšpunkts.

⁶⁷ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 5.22.2. apakšpunkts.

⁶⁸ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 5.22.3. apakšpunkts.

⁶⁹ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 5.22.4. apakšpunkts.

⁷⁰ Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras 2018. gada 12. janvāra vēstule Nr. 12-5/629.

- 1) NPAIS tiek uzkrāta tikai no jauna reģistrētā bāriņtiesu informācija. Līdz ar to pagaidām NPAIS sistēmā esošās informācijas apjoms nav pietiekams, lai VSAA iegūtu informāciju par senākiem bāriņtiesu lēmumiem. Šie lēmumi VSAA ir nepieciešami, jo likuma "Par valsts pensijām" 11. panta ceturtajā daļā noteikts, ka tiesības uz vecuma pensiju piecus gadus pirms noteiktā vecuma sasniegšanas ir bērna vecākam vai aizbildnim, kurš laika periodā, līdz bērns sasniedzis 18 gadu vecumu, ne mazāk kā astoņus gadus ir aprūpējis piecus vai vairāk bērnus vai bērnu, kurš vismaz astoņus gadus ir bijis atzīts par bērnu ar invaliditāti. Šādu tiesību nav personai, kurai atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības vai kura atcelta no aizbildņa pienākumu pildīšanas nekārtīgas šo pienākumu izpildīšanas dēļ. Ņemot vērā minēto, VSAA arī turpmāk pieprasīs bāriņtiesām informāciju par senākiem lēmumiem.
- 2) Noteikumi Nr.157 un VSAA un Informācijas centra starpresoru vienošanās par datu saņemšanu no NPAIS paredz strukturētas informācijas saņemšanu, kurā ietverta personu identifikācijas informācija, bāriņtiesu vai tiesu identificējoša informācija, kā arī notikumu datumu, lietu, lēmumu, spriedumu un dokumentu numuri. Savukārt VSAA ir konstatējusi, ka ir situācijas, kurās, lai nodrošinātu pakalpojuma sniegšanu VSAA klientiem, nepieciešama papildu informācija par bāriņtiesas lēmumā vai tiesas spriedumā noteikto, kas strukturētā veidā šobrīd nav pieejama. Piemēram, saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 16. panta otro daļu aizbildnim ģimenes valsts pabalstu, bērna kopšanas pabalstu, bērna invalīda kopšanas pabalstu un bērna piedzimšanas pabalstu piešķir tikai gadījumos, kad bērna vecākiem ir pārtrauktas vai atņemtas bērna aizgādības tiesības, bērna vecāki ir miruši, atrodas bezvēsts prombūtnē vai bērna vecāki nav sasnieguši likumā "Par sociālo drošību" noteikto sociālās rīcībspējas vecumu. Savukārt, ja aizbildnības nodibināšanas iemesls ir vecāku slimība, tad augstākminētos pabalstus aizbildnim nepiešķir. Līdz ar to, lai VSAA noteiktu aizbildņa tiesības uz regulāri izmaksājamiem valsts sociālajiem pabalstiem, nepiecašama informācija ne tikai par faktu, proti, ka aizbildnība ir nodibināta, bet arī par iemeslu. Šobrīd šo informāciju VSAA iegūst, lūdzot klientu uzrādīt bāriņtiesas lēmumu, vai pieprasot bāriņtiesām un tiesām papildu informāciju jau saņemtajai.

VSAA uzskata, ka iespēja saņemt datus elektroniski, izmantojot informācijas sistēmas, ir vitāli nepieciešama, lai nodrošinātu ātru, ērtu un mūsdienīgu klientu apkalpošanu un pakalpojumu sniegšanu. VSAA iespēju robežās plāno izmantot NPAIS sistēmā esošos datus savu funkciju veikšanai. Šobrīd NPAIS sistēmā datus par saviem lēmumiem neievada visas bāriņtiesas. Lai VSAA varētu pilnvērtīgi izmantot NPAIS sistēmu un atteikties no informācijas par bāriņtiesu lēmumiem saņemšanas no bāriņtiesām papīra veidā, nepieciešams, lai NPAIS būtu reģistrēta un VSAA pieejama informācija par visiem bāriņtiesu lēmumiem. Kamēr tas pilnībā nav nodrošināts, VSAA ir nepieciešama papildu informācija no bāriņtiesām rakstveidā (papīra vai elektronisko dokumentu veidā).

Aicinu VSAA iesaistīties un sadarbībā ar Informācijas centru rast tehniskus risinājumus Noteikumos Nr. 157 noteiktā apjoma informācijas nodošanai NPAIS, tā ievērojot normatīvajos aktos noteikto.

Aicinu VSAA darbam nepieciešamās informācijas ieguvei izmantot NPAIS, tikai gadījumos, ja informācija nav ievadīta, pieprasīt to bāriņtiesai. Informēt VBTAI par bāriņtiesām, kuras informāciju nav ievadijušas NPAIS.

[4.11] Izglītības un zinātnes ministrija

Noteikumu Nr.157 8.11. apakšpunktā noteikts, ka Izglītības un zinātnes ministrija iesniedz sistēmā noteiktu informāciju par nepilngadīgā izglītošanos. Piemēram, izglītības iestādes nosaukums, klase (grupa), kurā nepilngadīgais mācās, tās izglītības programmas nosaukums, kuru apgūst nepilngadīgais, ziņas par izglītības iestādes apmeklētību.

Uzsākot pārbaudes lietu 2017. gada sākumā un izlases kārtībā pārliecinoties par sistēmā pieejamo informāciju, kas tajā jāsniedz Izglītības un zinātnes ministrijai, tika secināts, ka informācija NPAIS nav iegūstama.

Saskaņā ar Noteikumu Nr. 157 33. punktā noteikto šo noteikumu 5.2.6. apakšpunktā minētā informāciju – ziņas par izglītības iestādes apmeklētību IZM NPAIS jāiesniedz, sākot ar 2014. gada 1. jūliju. Pārējās ziņas IZM NPAIS bija jāiesniedz kopš Noteikumu Nr. 157 stāšanās spēkā.

IZM sniedza informāciju⁷¹, ka nav noslēgta vienošanās par datu apmaiņu starp Valsts izglītības informācijas sistēmu (VIIS) un NPAIS, norādot uz tehniskām problēmām datu apmaiņas procesā. IZM norādījusi, ka izveidots datu apmaiņas risinājums testa vidē, nododot to Informācijas centram testēšanai. IZM kā iespējamo termiņu vienošanās noslēgšanai un datu apmaiņas uzsākšanai norādījusi 2018. gada martu. Iestādes, kas lietoja NPAIS, norādīja uz IZM ziņu neiesniegšanu kā būtisku trūkumu NPAIS darbībā.

Pārbaudot informāciju NPAIS 2018. gada oktobra beigās, ir konstatējams, ka informācija par izglītības iestādes nosaukumu, klasi (grupu), kurā bērns mācās, tās izglītības programmas nosaukums, kuru apgūst bērns, ir iegūstama NPAIS, bet ziņas par izglītības iestādes apmeklētību nav iegūstamas.

Secināms, ka datu apmaiņa ar IZM uzsākta, bet tā netiek sniegta pilnā apmērā.

Aicinu IZM un Informācijas centru turpināt darbu, lai visa Noteikumos Nr.157 noteiktā informācija no IZM tiktu nodota NPAIS.

[4.12] Nacionālais veselības dienests

Noteikumu Nr.157 8.12. apakšpunktā noteikts, ka NVD iesniedz NPAIS informāciju par nepilngadīgā ģimenes ārstu vai pediatru un kontaktinformāciju⁷².

NVD NPAIS iekļaujamās ziņas nodod elektronisko pakalpojumu veidā. Izlases kārtībā pārliecinoties par NPAIS pieejamo informāciju, kas tajā jāsniedz NVD, secināms, ka informācija ir iegūstama tādā apjomā, kā noteikts Noteikumos Nr.157. Tomēr atsevišķās dienās, piemēram, 2018. gada 15. un 16. novembrī NPAIS nebija iegūstama informācija, kas tajā jāiesniedz NVD. Iespējams, ka tas saistīts ar tehniskām problēmām.

NVD nav noteikta piekļuve informācijai NPAIS.

Secināms, ka NVD ievēro Noteikumos Nr.157 noteikto pienākumu par informācijas nodošanu NPAIS.

⁷¹ Izglītības un zinātnes ministrijas 2017. gada 29. decembra vēstule Nr. 01-17e/4864.

⁷² 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 5.3. apakšpunkts.

[4.13] Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija

Noteikumu Nr.157 8.13. apakšpunktā noteikts, ka VDEĀVK iesniedz informāciju par nepilngadīgā invaliditāti⁷³.

VDEĀVK ar Informācijas centru 2015. gada 31. martā noslēgusi Starpresoru vienošanos par datu apmaiņu. Vienošanās noslēgta par VDEĀVK Invaliditātes informatīvajā sistēmā uzkrāto datu par personai piešķirto invaliditāti nodošanu Informācijas centram elektronisko pakalpojumu veidā, izmantojot VDEĀVK pārziņā esošo informācijas apmaiņas sistēmu, Informācijas centra pārziņā esošās valsts informācijas sistēmas NPAIS un Valsts reģionālās attīstības aģentūras pārziņā esošo valsts informācijas sistēmu savietotāju, lai nodrošinātu Noteikumu Nr.157 izpildi un NPAIS lietotājiem nodrošinātu savlaicīgu ziņu preventīvu pasākumu bērnu tiesību aizsardzības jomā veikšanai un atbalsta sniegšanai nepilngadīgajiem. VDEĀVK nodrošina šīs informācijas pieejamību saskaņā ar noslēgto vienošanos. Nododamo datu kopa ir atbilstoša Noteikumos Nr. 157 noteiktajai. Datu apmaiņas apliecinājumam VDEĀVK sniegtajai informācijai pievienojusi NPAIS pieslēguma sesiju audita atskaiti, kurā redzams, kad ir notikusi datu apmaiņa starp sistēmām⁷⁴.

Izlases kārtībā pārliecinoties par sistēmā pieejamo informāciju, konstatēts, ka NPAIS tiek iekļauta informācija par bērnu invaliditāti.

Secināms, ka VDEĀVK ievēro Noteikumos Nr.157 noteikto pienākumu par informācijas nodošanu NPAIS.

[4.14] Bērnu aprūpes iestādes

Kopš 2013. gada 4. jūlija atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 67.² pantam valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī ārstniecības personām ir nepieciešams iekļaut vienotā valsts informācijas sistēmā “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēma” (NPAIS) informāciju par nepilngadīgajiem, kuriem vajadzīgs atbalsts, un gadījumiem, kad veicami preventīvi pasākumi bērnu tiesību aizsardzībai.

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijai, izmantojot NPAIS, ne retāk kā reizi trijos mēnešos par bāreni vai bez vecāku gādības palikušu bērnu, kas ir jaunāks par trim gadiem, un ne retāk kā reizi sešos mēnešos par bāreni vai bez vecāku gādības palikušu bērnu no dienas, kad viņš sasniedz trīs gadu vecumu, līdz brīdim, kad pakalpojuma sniegšana viņam tiek pārtraukta, jāinformē bāriņtiesa un pašvaldības sociālais dienestu par:

1) vecāku, brāļu, māsu, vecvecāku, kā arī citu personu, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, saskarsmi ar bērnu un sadarbību ar ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju;

2) bērna fizisko un psihosociālo attīstību⁷⁵.

Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs sniedzis informāciju, ka uz 2018. gada 1. oktobri reģistrēti 37 lietotāji no bērnu aprūpes iestādēm, kam ir piekļuves tiesības NPAIS.

⁷³ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.4. apakšpunkts.

⁷⁴ Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas 2017. gada 4. decembra vēstule Nr. 1-13/3053.

⁷⁵ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 28. panta 1.² daļa, spēkā no 2017. gada 1. septembra.

Tikai 12 bērnu aprūpes iestādes ir veikušas meklēšanas pieprasījumus, no tām 6 pašvaldību dibinātās iestādes, 5 valsts sociālās aprūpes centru filiāles un viens SOS bērnu ciemats.

Grozījumus līgumos ar Informācijas centru par bērnu aprūpes iestāžu piekļuvi NPAIS nav izdarījušas 7 pašvaldības.

Aicinu visas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam informācijas apmaiņai nekavējoties uzsākt NPAIS lietošanu.

Aicinu pašvaldības veikt uzraudzību un nekavējoties nodrošināt, lai bērnu aprūpes iestādes ievēro Noteikumu Nr.157 4. punktā noteikto par informācijas ievadīšanu NPAIS.

Aicinu pašvaldības izvērtēt bērnu aprūpes iestāžu darbu NPAIS lietošanā un bērnu aprūpes iestāžu vadītāju atbildību, ja netiek pildīti Noteikumos Nr.157 noteiktie pienākumi.

Aicinu Labklājības ministriju veikt uzraudzību un nekavējoties nodrošināt, lai valsts sociālās aprūpes centri ievēro Noteikumu Nr.157 4. punktā noteikto par informācijas ievadīšanu NPAIS.

Aicinu Labklājības ministriju izvērtēt valsts sociālās aprūpes centru darbu NPAIS lietošanā un valsts sociālās aprūpes centru vadītāju atbildību, ja netiek pildīti Noteikumos Nr.157 noteiktie pienākumi.

[4.15] Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija

VBTAI sniegusi informāciju⁷⁶, ka saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto VBTAI uzrauga bāriņtiesu darbību bērna un aizgādnībā esošās personas tiesību un interešu aizsardzībā un sniedz tām metodisko palīdzību. Kopsakarā vērtējot NPAIS iekļaujamo informāciju un normatīvajos aktos noteikto bāriņtiesu darbības tiesību un pienākumu apjomu, konstatējams, ka bāriņtiesu kompetence bērnu tiesību un tiesisko interešu nodrošināšanā ir plašāka, kā ietver NPAIS norādāmā informācija. Tādējādi VBTAI savu tiešo darba pienākumu īstenošanā - uzraudzīt bāriņtiesu darbību bērnu tiesību un interešu aizsardzībā, NPAIS iekļauto informāciju var izmantot kā vienu no instrumentiem bāriņtiesas darba uzraudzībai. Minētais pamatojams apstākļi, ka NPAIS neatspoguļo visu bāriņtiesas kompetencē esošo darbību veikšanu un neietver konkrētās lietas materiālu kopumu, kam var būt būtiska nozīme bāriņtiesas darbības vērtējuma veikšanā, bet ziņas no lietu reģistrācijas žurnāliem.

Veicot bāriņtiesu lietvedībā esošo lietu plānotās pārbaudes, VBTAI veic ierakstu skaita pārbaudi NPAIS, par minēto veicot atzīmi pārbaudes aktā. No 2017. gadā veiktajām bāriņtiesu lietvedībā esošo lietu pārbaudēm 16 bāriņtiesās konstatēts, ka informācija NPAIS netiek ievadīta. Bāriņtiesām noteikts termiņš datu ievadīšanai NPAIS, pēc noteiktā termiņa VBTAI veikusi pēcpārbaudes. Atsevišķos gadījumos VBTAI informējusi pašvaldību domes par bāriņtiesu priekšsēdētāju pienākumus nepildīšanu, neievadot datus NPAIS, lūdzot iesaistīties un nodrošināt, lai bāriņtiesas ievadītu informāciju NPAIS, kā to nosaka normatīvo aktu prasības.

VBTAI ir konstatējusi, ka Rīgas bāriņtiesa savā darbībā izmanto Rīgas domes vienotās informatīvās sistēmas bāriņtiesas moduli BARIS un līdz šim brīdim nav nodrošināta tehniskā sasaiste NPAIS ar minēto sistēmu. Tādējādi Latvijas lielākās pilsētas bāriņtiesas sniegtā informācija līdz šim nav iekļauta NPAIS un nav pieejama institūcijām,

⁷⁶ Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas 2018. gada 12. janvāra vēstule Nr.1-5/158.

kas nav Rīgas pašvaldības institūcijas. Tomēr VBTAI nav Rīgas bāriņtiesai norādījusi par vajadzību lietot NPAIS, nav noteikusi termiņu datu ievadei NPAIS, kā arī nav informējusi Rīgas domi, ka Rīgas bāriņtiesas priekšsēdētājs nepilda normatīvajos aktos noteikto.

VBTAI kopš 2016. gada 14. aprīļa īsteno Eiropas Sociālā fonda līdzfinansēto projektu Nr.9.2.1.3/16/I/001 “Atbalsta sistēmas pilnveide bērniem ar saskarsmes grūtībām, uzvedības traucējumiem un vardarbību ģimenē” (turpmāk – projekts). Viena no projekta aktivitātēm ir NPAIS pielāgošana. Aktivitātes ietvaros, lai nodrošinātu datu apmaiņu starp valsts un pašvaldību iestādēm, kas iesaistītas darbā ar bērniem ar uzvedības traucējumiem, tika veikti pielāgojumi NPAIS, lai sistēmā varētu ievadīt informāciju par VBTAI Konsultatīvās nodaļas uzskaitē esošajiem bērniem ar uzvedības traucējumiem, kā arī izstrādātajām atbalsta programmām un rekomendācijām, kas sniegtas speciālistiem un bērnu likumiskajiem pārstāvjiem. Lai šādu informāciju ievietotu NPAIS, NPAIS sistēma tika papildināta ar nepieciešamajiem datu blokiem VBTAI informācijas saglabāšanai un apstrādei. VBTAI Konsultatīvā nodaļa 2018. gada jūlijā ir veikusi informācijas ievadi NPAIS par visiem 446 bērniem, kuriem VBTAI bija sastādītas atbalsta programmas. Pēc Informācijas centra sniegtās informācijas uz 2018. gada 9. oktobri piekļuves tiesības bija noteiktas 14 VBTAI Konsultatīvās nodaļas darbiniekiem.

VBTAI norādījusi, ka NPAIS izmantošana VBTAI uzdevumu izpildē ir lietderīga un sniedz papildu iespēju normatīvajos aktos noteiktā uzdevuma – bāriņtiesu darbības uzraudzība, īstenošanā. NPAIS ietvertās informācijas lietošana bāriņtiesu darbības uzraudzības īstenošanā izmantojams kā viens no mehānismiem plašāku darbību kopumā⁷⁷.

Aicinu VBTAI, veicot savus pienākumus bāriņtiesu un citu bērnu tiesību subjektu uzraudzībā, izmantot NPAIS uzkrāto informāciju un rakstveidā pieprasīt tikai to informāciju, kas netiek uzkrāta NPAIS. Veikt darbības, lai bērnu tiesību aizsardzības nodrošināšanā iesaistītās iestādes ievadītu informāciju NPAIS.

Aicinu aktualizēt metodiskos ieteikumus par bāriņtiesu lietvedības organizēšanu saskaņā ar 2006. gada 19. decembra Ministru kabineta noteikumos Nr. 1037 “Bāriņtiesas darbības noteikumi” noteikto, nodrošināt metodisko vadību vienotas lietvedības izmantošanai NPAIS.

[4.16] Pašvaldības administratīvā komisija

Kopš 2016. gada 20. jūlija piekļuve NPAIS uzkrātajai informācijai ir noteikta pašvaldību administratīvajām komisijām⁷⁸. 2016. gada 1. jūnijā stājās spēkā grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, nosakot, ka bērnam par administratīvo pārkāpumu prioritāri piemēro audzināšanas rakstura piespiedu līdzekļus, savukārt administratīvo sodu piemēro tikai tad, ja audzināšanas rakstura piespiedu līdzekļu piemērošana konkrētajā gadījumā nav lietderīga⁷⁹. Secināts, ka, ieviešot minēto tiesību normu, pašvaldību administratīvo komisiju, kas piemēro audzināšanas rakstura piespiedu līdzekļus, darba apjoms ievērojami palielināsies. Piešķirot pašvaldību administratīvajām komisijām tiesības piekļūt NPAIS uzkrātajai aktuālajai informācijai, tiks sekmēta bērnu tiesību un interešu aizsardzība. Lai izvērtētu, kurš audzināšanas rakstura piespiedu līdzeklis konkrētajā situācijā varētu būt visiedarbīgākais, līdz ar to arī bērnam piemērojams, pašvaldību administratīvajām komisijām ir nepieciešams par bērnu iegūt iespējami plašu

⁷⁷ Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas 2018. gada 12. janvāra vēstule Nr.1-5/158.

⁷⁸ 15.07.2016. Ministru kabineta noteikumi Nr. 464 “Grozījumi Ministru kabineta gada 25. marta noteikumos Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi”.

⁷⁹ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 12.¹ pants.

informāciju. Lai izvērtētu, vai konkrētais audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis ir piemērojams bērnam, pašvaldību administratīvajai komisijai ir jāiegūst ziņas, vai persona, kuras galvojumā bērns tiks nodots, šim uzdevumam ir piemērota. Nebūtu pieļaujams, ka bērns tiek nodots galvojumā personai, kura pati to ir iesaistījusi likumpārkāpuma izdarīšanā. Līdz ar to pašvaldību administratīvajai komisijai būtu jābūt tiesībām saņemt ziņas, kas iekļautas NPAIS, arī par pilngadīgu personu, kas iesaistījusi nepilngadīgo prettiesiskās darbībās, kā arī ziņas par bērnam jau izstrādātajām uzvedības korekcijas programmām. Pašvaldību administratīvajām komisijām ir piešķirtas informācijas saņemšanas tiesības no NPAIS tikpat lielā apjomā, kādā pašvaldības policijai, ņemot vērā to, ka gan pašvaldības policijai, gan pašvaldību administratīvajai komisijai Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā ir noteikta kompetence izskatīt administratīvo pārkāpumu lietas, kas saistītas ar nepilngadīgajiem, tādējādi arī sakrīt abām institūcijām nepieciešamais ziņu apjoms savas darbības nodrošināšanai⁸⁰.

Pašvaldības administratīvajai komisijai ir pieeja visai NPAIS uzkrātajai informācijai par bērnu, izņemot informāciju par noziedzīgu nodarījumu, kurā cietis nepilngadīgais, nepilngadīgā likumiskajiem pārstāvjiem piešķirto pabalstu, pensiju un atlīdzību, informāciju no adopcijas reģistra, no aizbildnības reģistra un atsevišķiem bāriņtiesas reģistrācijas žurnāliem⁸¹.

Informācija par administratīvā pārkāpuma lietvedības ietvaros pieņemto lēmumu gan bērnam, gan likumiskajam pārstāvim tiek iekļauta NPAIS. Pašvaldību administratīvajai komisijai minētā informācija nav jāievada, jo tā tiek atspoguļota no Iekšlietu Informācijas integrācijas sistēmas.

Pēc Informācijas centra sniegtās informācijas⁸² piekļuves tiesības NPAIS ir Rīgas pilsētas domes Administratīvajai komisijai. Papildus saņemta informācija, ka vēl astoņām pašvaldību administratīvajām komisijām kā lietotājiem ir piekļuve NPAIS. Ja lietotājs (darbinieks) pašvaldībā strādā vairākās institūcijās vienlaicīgi (bāriņtiesā, sociālajā dienestā, policijā vai administratīvajā komisijā), tad sistēmas līmenī nav iespējams atšķirt, kad darbinieks piekļuves tiesības izmantojis kā administratīvās komisijas vai kā bāriņtiesas, sociālā dienesta vai pašvaldības policijas darbinieks.

No 119 pašvaldībām tikai 9 pašvaldību (Rīgas pilsētas, Aizkraukles, Ādažu, Babītes, Baldones, Dagdas, Līgatnes, Tukuma un Jelgavas novada domes) noslēgtajos līgumos ar Informācijas centru ir iekļautas pašvaldības administratīvās komisijas piekļuves tiesības NPAIS.

Tiesībsarga pārbaudes lietā Nr.2017-35-4F "Par naudas soda piemērošanu par administratīvajiem pārkāpumiem bez vecāku gādības palikušam bērnam" tika konstatēts, ka pašvaldību administratīvās komisijas par administratīvajiem pārkāpumiem bērniem turpina piemērot naudas sodus nevis audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus. Secināms, ka pašvaldību administratīvās komisijas neizmanto NPAIS uzkrāto aktuālo informāciju kā resursu, lai izvērtētu, kas konkrētajā situācijā - audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis vai administratīvais sods - būtu bērnam piemērojams kā visiedarbīgākais līdzeklis, lai

⁸⁰ Ministru kabineta noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 25. marta noteikumos Nr. 157 „Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). <https://likumi.lv/ta/id/283583-grozijumi-ministru-kabineta-2014-gada-25-marta-noteikumos-nr-157-nepilngadigo-personu-atbalsta-informācijas-sistēmas-noteikumi->

⁸¹ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 25.3.¹ apakšpunkts.

⁸² Iekšlietu ministrijas Informācijas centra sniegtā informācija uz 09.10.2018.

veicinātu bērna izpratni par savu rīcību un novērstu administratīvo pārkāpumu atkārtotu izdarīšanu⁸³.

Lai sekmētu bērnu tiesību un interešu aizsardzību, aicinu pašvaldības nekavējoties veikt nepieciešamās darbības, lai pašvaldību administratīvās komisijas izmantotu NPAIS sistēmā uzkrāto informāciju, bērnam piemērojot atbilstošu sodu vai audzinoša rakstura piespiedu līdzekli par administratīvo pārkāpumu.

[4.17] Labklājības ministrija

Noteikumu Nr.157 25.9. apakšpunktā ir noteikts, ka LM ir piešķirta piekļuve noteikta apjoma sistēmā uzkrātajai aktuālajai informācijai. Piemēram, informācijai par nepilngadīgā invaliditāti⁸⁴, par nepilngadīgajam sniegtajiem sociālajiem pakalpojumiem⁸⁵, par nepilngadīgā likumiskajiem pārstāvjiem vai audžuģimeni.⁸⁶

Uz 2018. gada 9. oktobri nevienam LM darbiniekam nav bijušas piekļuves tiesības NPAIS.

LM sniegusi informāciju, ka līdzšinējā pārbaužu veikšanas procesā ministrija tikai atsevišķos gadījumos kā datu iegūšanas avotu ir izmantojusi NPAIS. Tas saistīts ar apstākli, ka NPAIS pieejamā informācija par bērniem sniegto sociālo palīdzību un sociālajiem pakalpojumiem nereti nebija pieejama vai bija pieejama nepilnīgā apmērā, jo kvalitatīvi nedarbojās NPAIS un SOPA sasaistes līdzekļi, kā arī atbildīgās institūcijas ne vienmēr nodrošināja pilnīgas informācijas sniegšanu. Galvenās problēmas sistēmas lietošanā ir saistītas ar to, ka ne vienmēr NPAIS iekļautā informācija ir ievadīta pilnā apmērā. Atsevišķos gadījumos informācija par bērnu nav ievadīta vispār. Šāda situācija savukārt mazina NPAIS uzticamību un rada nepieciešamību paralēli NPAIS sniegtajai informācijai pieprasīt informāciju no kompetentajām institūcijām.

NPAIS iekļautā informācija vairumā gadījumu ir krietni šaurāka nekā ziņas, ko iespējams iegūt par konkrēto bērnu, iepazīstoties ar pilnu sociālajā dienestā esošo bērna (klienta) lietu.

Informācijas centrs sadarbībā ar ministriju un citām iesaistītajām institūcijām pastāvīgi veic uzraudzību attiecībā uz NPAIS lietošanā konstatētajām problēmām un pieejamo finanšu līdzekļu ietvaros veic nepieciešamos NPAIS pilnveidojumus.

LM sociālo dienestu pārbaužu ietvaros noskaidro, vai tiek lietota NPAIS, kā arī norāda uz nepieciešamību ievadīt iztrūkstošo informāciju NPAIS. 2017. gadā klātienē veiktas šādas pārbaudes 7 pašvaldību sociālajos dienestos. Ministrija ar visiem tās veiktajiem sociālo dienestu pārbaužu aktiem iepazīstina attiecīgās pašvaldības domes vadītāju.

LM 2017. gadā rīkotajos piecos semināros pašvaldību sociālajiem dienestiem, kuros kopumā piedalījās 285 sociālo dienestu darbinieki, tika sniegta informācija par nepieciešamību kvalitatīvi ievadīt informāciju NPAIS.

⁸³http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/atzinumi/atzinums_lieta_nr_2017_35_4f_1533629508.pdf.

⁸⁴ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 5.4. apakšpunkts.

⁸⁵ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 5.9. apakšpunkts.

⁸⁶ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 5.18. apakšpunkts.

Ministrija norādījusi, ka pašvaldību sociālie dienesti kā pašvaldību izveidotas iestādes atrodas pašvaldības domes tiešā pārraudzībā. Tādēļ pašvaldības domes pienākums ir izvērtēt (auditēt) sociālo dienestu darbu, tai skaitā datu ievades nodrošināšanu NPAIS atbilstoši Noteikumiem. Saskaņā ar LM rīcībā esošo informāciju datus informācijas sistēmā ievada sociālā dienesta personāls – parasti viens konkrēts darbinieks strādā ar NPAIS.

2018. gada 30. oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.667 „Adopcijas kārtība” 3. punktā noteikts, ka Labklājības ministrija veic adoptējamo bērnu un adoptētāju uzskaiti, izdarot attiecīgus ierakstus adopcijas reģistrā.

2004. gada 27. janvāra Ministru kabineta noteikumu Nr.49 „Labklājības ministrijas nolikums” 5.2.14.punktā noteikts, ka Labklājības ministrija nodrošina adoptējamo bērnu un adoptētāju uzskaiti adopcijas reģistrā, sniedz informāciju adoptētājiem par adoptējamiem bērniem un izsniedz norīkojumus adoptētājiem.

Secināms, ka Labklājības ministrijai tās funkciju - nodrošināt adoptējamo bērnu uzskaiti un uzturēt adopcijas reģistru, izpildei Noteikumos Nr. 157 nav paredzēta piekļuve bāriņtiesu NPAIS iesniegtajai informācijai par pieņemtajiem lēmumiem par juridiski brīvajiem bērniem, par kuriem ziņas ir iekļaujamas adopcijas reģistrā.

Aicinu Labklājības ministriju:

- savas kompetences ietvaros veicot uzraudzību un kontroli pār bērnu tiesību aizsardzības subjektiem, informācijas iegūšanai izmantot NPAIS un tikai to informāciju, kuru nav paredzēts uzkrāt NPAIS, pieprasīt no iestādes, kuras darba pārbaude tiek veikta;

- izvērtēt pakļautībā esošo iestāžu atbildību, nododot nepieciešamās ziņas NPAIS, NPAIS izmantošanu pienākumu veikšanā un veikt darbības, lai nekavējoties novērstu iestāžu bezdarbību Noteikumos Nr. 157 noteikto pienākumu pildīšanā;

- veikt darbības, lai Noteikumos Nr. 157 Labklājības ministrijai tiktu noteikta piekļuve NPAIS datiem, kas nepieciešami, nodrošinot adoptējamo bērnu uzskaiti un uzturot adopcijas reģistru.

[4.18] Valsts robežsardze

Noteikumu Nr.157 25.12. apakšpunktā ir noteikts, ka Valsts robežsardzei ir piešķirta piekļuve noteikta apjoma sistēmā uzkrātajai aktuālajai informācijai.⁸⁷ Piemēram, nepilngadīgajam noteiktie drošības līdzekļi⁸⁸; informācija no aizgādības tiesību pārtraukšanas un atņemšanas un aizgādības tiesību atjaunošanas lietu reģistra⁸⁹; lietas par atļaujas došanu nepilngadīgajam šķērsot valsts robežu saskaņā ar normatīvajiem aktiem par kārtību, kādā valsts robežu šķērso bērni⁹⁰.

Starp Informācijas centru un Valsts robežsardzi 2013. gada 17. maijā ir noslēgta vienošanās par piekļuvi NPAIS, tās lietošanu tiešsaistes datu pārraides režīmā.

⁸⁷ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 25.12. apakšpunkts.

⁸⁸ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.13.6. apakšpunkts.

⁸⁹ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.22.1. apakšpunkts.

⁹⁰ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.22.6.18. apakšpunkts.

Valsts robežsardze norādījusi, ka NPAIS netiek iekļauta informācija par tiesu nolēmumiem par liegumu bērnam izbraukt no valsts. Valsts robežsardze vērsusies Tieslietu ministrijā ar lūgumu sniegt viedokli par iespēju veikt informācijas sistēmu savstarpējo sasaisti informācijas automatiskai nosūtīšanai no Tiesu informācijas sistēmas (turpmāk tekstā – TIS) uz NPAIS. Tieslietu ministrija informējusi, ka neatbalsta situāciju, ka tiesām informācija, kuru tās manuāli ievada TIS, atkārtoti būtu jāievada arī NPAIS. Tieslietu ministrija informējusi, ka izmaiņu veikšanai TIS (informācijas importēšanai no TIS uz NPAIS) būtu vajadzīgs papildu finansējums – aptuveni 65 000 EUR, ar uzturēšanas izmaksām - 2500 EUR gadā. Sadarbībā ar Iekšlietu ministriju un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi tiek veikts darbs, lai informācija par tiesu pieņemtajiem nolēmumiem par liegumu bērnam izbraukt no valsts tiktu importēta no Iedzīvotāju reģistra uz Valsts robežsardzes elektronisko informācijas sistēmu (turpmāk tekstā – REIS). Valsts robežsardzes ieskatā informācijas par tiesu nolēmumiem un bāriņtiesu lēmumiem saistībā ar valsts robežšķērsošanu iekļaušana NPAIS varētu efektīvizēt šo informācijas pieprasīšanas/padošanas procesu⁹¹.

Pārbaudes lietas ietvaros tiesībsargs lūdza Tiesu administrācijai sniegt informāciju par tiesu nolēmumiem saistībā ar liegumu bērnam izbraukt no valsts, norādot pieņemto tiesas nolēmumu skaitu 2017. gadā un 2018. gada I ceturksnī. Tiesu administrācijas sagatavotajā informācijā norādīts, ka prasījumi par aizliegumu bērnam izbraukt no valsts TIS tiek reģistrēti pēc to kopības ar citiem prasījumiem civillietas ietvaros, līdz ar to nav paredzēta iespēja sagatavot atsevišķus statistikas datus par tiesu nolēmumu skaitu par liegumu bērnam izbraukt no valsts. Līdz ar to noskaidrot, cik tiesas nolēmumu par aizliegumu bērnam izbraukt no valsts noteiktā laika periodā tiek pieņemts, nav iespējams.

Secināms, ka Valsts robežsardzei NPAIS nav iespējams saņemt informāciju par tiesu pieņemtajiem nolēmumiem saistībā ar bērniem noteiktajiem ierobežojumiem valsts robežšķērsošanā. Minētā informācija nav pieejama arī citās valsts datu bāzēs, jo arī TIS tiesu nolēmumos ģimenes strīdos par saskarsmes, bērnu dzīvesvietas un aizgādības tiesībām bērniem noteiktie valsts robežšķērsošanas ierobežojumi netiek atsevišķi izdalīti.

2017. gadā piekļuves tiesības NPAIS bijušas 796 Valsts robežsardzes darbiniekiem, veikti 72 meklēšanas pieprasījumi.

Aicinu Tieslietu ministriju, prioritāri nodrošinot bērnu tiesību aizsardzību, rast risinājumu, lai Valsts robežsardzes uzdevumu pildīšanai nepieciešamā informācija par ierobežojumiem un aizliegumiem bērnus izvest no valsts tiktu nodota NPAIS.

[4.19] Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācija

Noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 25.15. apakšpunktā ir noteikts, ka UGF administrācijai ir piešķirta piekļuve noteikta apjoma sistēmā uzkrātajai aktuālajai informācijai.⁹² Piemēram, informācija no aizgādības tiesību pārtraukšanas un aizgādības tiesību atjaunošanas lietu reģistra⁹³; informācija no aizbildnības lietu reģistra⁹⁴; informācija par bāriņtiesas priekšsēdētāja,

⁹¹ Valsts robežsardzes 2018. gada 12. janvāra vēstule Nr. 23-5/162.

⁹² 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 25.15. apakšpunkts.

⁹³ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.22.1. apakšpunkts.

⁹⁴ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.22.4. apakšpunkts.

bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieka vai bāriņtiesas locekļa vienpersoniski pieņemtajiem lēmumiem un bāriņtiesas lēmumiem⁹⁵. Piekļuve noteikta apjoma informācijai noteikta saskaņā ar 2016. gada 15. jūlija Ministru kabineta noteikumiem Nr.464 “Grozījumi 2014. gada 25. marta Ministru kabineta noteikumos Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi””, kas stājas spēkā 2016. gada 20. jūlijā.

Piekļuve noteikta apjoma informācijai tika noteikta ar mērķi mazināt administratīvo slogu gan bāriņtiesām, gan UGF administrācijai un veicināt sadarbību starp valsts pārvaldes iestādēm. Tādēļ nepieciešams paredzēt UGF administrācijai tiesības saņemt informāciju no NPAIS par bāriņtiesu pieņemtajiem lēmumiem attiecībā uz bērna pilngadību, faktisko aprūpi, aizbildnību un bērna vecāku aizgādības tiesību pārtraukšanu vai atņemšanu.

Lai UGF administrācija varētu konstatēt bāriņtiesu rīcībā esošo informāciju par tiesiskajiem apstākļiem, kas ietekmē personas tiesības saņemt uzturlīdzekļus no UGF, Informācijas sistēma „Uzturlīdzekļu garantiju fonda iesniedzēju un parādnieku reģistrs” tiešsaistes datu pārraides režīmā no NPAIS iegūs informāciju par tiem bērniem, kuru uzturam tiek izmaksāti uzturlīdzekļi no UGF⁹⁶.

UGF administrācija sniegusi informāciju⁹⁷, ka 2018. gada 26. februārī noslēgta starpresoru vienošanās ar Informācijas centru par datu apmaiņu ar NPAIS un izstrādāts datu apmaiņas tehniskais risinājums.

2018. gada septembrī sarunā ar UGF administrācijas Juridiskās daļas vadītāju noskaidrots, ka no maija notiek datu apmaiņa ar NPAIS tiešsaistes pārraides režīmā. Datu apmaiņa tiek vērtēta pozitīvi, jo informācija no NPAIS tiek saņemta paziņojuma veidā UGF informācijas sistēmā. Paziņojumu saņem darbinieks, kura pārziņā ir darbs ar konkrēto lietu, tādēļ ir iespējams savlaicīgi pieņemt lēmumus uzturlīdzekļu izmaksas lietās. Paziņojuma saņemšana tiešsaistē mazina dokumentu apriti un informācijas, kas tiešā veidā nav nepieciešama UGF uzdevumu pildīšanai, nenonākšanu iestādē. Piemēram, UGF lēmuma pieņemšanai nav nepieciešams zināt bāriņtiesas lēmuma pilnu tekstu, kas satur informāciju par privāto dzīvi, bet tikai bāriņtiesas nolemto. UGF administrācija sniedza informāciju, ka datu apmaiņa notiek, ja vien bāriņtiesas informāciju par pieņemtajiem lēmumiem noteiktā termiņā ievada NPAIS. UGF administrācija konstatējusi, ka maijā 32 uzturlīdzekļu izmaksas lietās 18 bāriņtiesas par pieņemtajiem lēmumiem nebija ievadījušas informāciju NPAIS. Tādēļ UGF administrācija bijusi spiesta ieguldīt resursus, zvanot, sūtot e-pastus un rakstiskas vēstules, lai aicinātu bāriņtiesas izpildīt pienākumu ievadīt informāciju NPAIS.

Aicinu UGF administrāciju par gadījumiem, kad bāriņtiesas nav izpildījušas pienākumu ievadīt informāciju NPAIS, informēt VBTAI, kuras pienākums ir uzraudzīt un kontrolēt Bērnu tiesību aizsardzības likuma un citu bērnu tiesību aizsardzību regulējošo normatīvo aktu ievērošanu⁹⁸.

[4.20] Ārstniecības personas

⁹⁵ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 “Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi” 5.22.6.1. apakšpunkts.

⁹⁶ Ministru kabineta noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 25. marta noteikumos Nr. 157 „Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).

⁹⁷ Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijas 2018. gada 3. aprīļa vēstule Nr. 2-1/5005.

⁹⁸ 29.11.2005. Ministru kabineta noteikumu Nr.898 “Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas nolikums” 2.1. apakšpunkts.

Noteikumos Nr. 157 ir noteiktas iespējas ārstniecības personām, pamatojoties uz divpusēju Informācijas centra un ģimenes ārsta privātprakses līgumu par NPAIS izmantošanu tiešsaistes režīmā, informēt Valsts policiju par iespējamu pret bērnu vērstu vardarbību, izmantojot NPAIS piedāvātās tehniskās iespējas. Attiecīgs risinājums ir papildu informācijas sniegšanas alternatīva saskaņā ar šobrīd Ārstniecības likuma 56.¹ pantā noteikto ārstniecības iestāžu pienākumu nekavējoties, bet ne vēlāk kā 12 stundu laikā paziņot Valsts policijai par bērnu, kurš, iespējams, ir cietis no pienācīgas aprūpes un uzraudzības trūkuma vai cita bērnu tiesību pārkāpuma. Risinājums nodrošina tehniskās iespējas nekavējoties nodot informāciju par ārstniecības personas aizdomām par vardarbību pret bērnu Valsts policijai, kas veicinās iespējas novērst atkārtotu viktimizāciju un nodrošināt cietušajam bērnam savlaicīgu nepieciešamās palīdzības sniegšanu.

Pēc Informācijas centra sniegtās informācijas uz 2018. gada 9. oktobri neviena ārstniecības persona nav noslēgusi līgumu par NPAIS lietošanu tiešsaistes režīmā. Sarunās ar ārstiem noskaidrots, ka arī ar informācijas sistēmas “e-veselība” starpniecību, kuru izmanto ārstniecības personas, nav paredzēts nodot informāciju Valsts policijai vai NPAIS.

Aicinu Veselības ministriju sadarbībā ar Informācijas centru rast tehniskā risinājuma iespējas, lai ārstniecības personām nodrošinātu iespējas sniegt informāciju par iespējamu pret bērnu vērstu vardarbību NPAIS ar informācijas sistēmas “e-veselība” starpniecību.

[5] Pārbaudes lietas ietvaros tika lūgts Latvijas Pašvaldību savienības viedoklis par NPAIS izmantošanu un problemātiku. Saņemtā informācija⁹⁹ liecina, ka LPS ilgstoši ir iesaistījusies sarunās ar ministrijām par NPAIS sistēmas darbību, regulāri aktualizējusi un informējusi atbildīgās iestādes par NPAIS lietošanas problēmām. Piemēram, Labklājības ministrijas un LPS sarunās 2017. gada 21. jūnijā¹⁰⁰. LPS apkopojusi informāciju no pašvaldībām par konstatētajām problēmām NPAIS lietošanā, sniegusi atzinumus par grozījumiem, kuri veikti Noteikumos Nr. 157. LPS norādījusi, ka turpina saņemt sūdzības no pašvaldībām, ka NPAIS lietošanas apmācības nenotiek pietiekamā apjomā un kvalitātē. Tas norādīts kopsakarā ar Iekšlietu ministrijas uzsvērtu lietotāju nekompetenci un neizpratni darbā ar NPAIS. LPS norāda, ka NPAIS pārziņa - Iekšlietu ministrijas pakļautībā (pārraudzībā) nav visas tās iestādes, kas iesaistītas NPAIS darbībā. Šo iestāžu darba prioritātes, satura ģenerēšanas un izmantošanas vajadzības ir ļoti atšķirīgas, tādēļ pašreizējam NPAIS pārzinim un turētājam nav iespēju nodrošināt kvalitatīvu sistēmas satura attīstību un iestāžu savstarpējās koordinācijas darbu.

[6] Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija¹⁰¹ (turpmāk tekstā – VARAM) ir vadošā valsts pārvaldes iestāde informācijas sabiedrības, elektroniskās pārvaldes un valsts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pārvaldības jomā. Viena no VARAM funkcijām ir izstrādāt politiku minētajā jomā¹⁰². 2011. gada 29. marta Ministru kabineta noteikumu Nr.233 “Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums” 5.7.

⁹⁹ Latvijas Pāšvaldību savienības 2017. gada 8. decembra vēstule Nr. 1120172962/A1824.

¹⁰⁰ Labklājības ministrijas un Latvijas Pāšvaldību savienības 2017. gada 21. jūnija sarunu protokols.

¹⁰¹ 29.03.2011. Ministru kabineta noteikumu Nr.233 “Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums” 1.7. apakšpunkts.

¹⁰² 29.03.2011. Ministru kabineta noteikumu Nr.233 “Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums” 4.1.8. apakšpunkts.

apakšpunktā noteikti ministrijas uzdevumi iepriekš minētajā jomā, tai skaitā, pārraudzīt politikas īstenošanu¹⁰³; apkopot un uzturēt datus par informācijas sistēmām¹⁰⁴; izstrādāt un izvērtēt citu iestāžu izstrādātos pasākumus un valsts budžeta līdzekļu pieprasījumus valsts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju nodrošināšanai un optimizēšanai¹⁰⁵; nodrošināt valsts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstības atbalsta pasākumu ierosināšanu, plānošanu, vērtēšanu, ieviešanu, vadību, koordināciju, uzraudzību un kontroli¹⁰⁶; nodrošināt valsts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pārvaldības politikas īstenošanai nepieciešamās valsts un pašvaldību institūciju, kā arī nevalstisko organizāciju darbības koordināciju un to savstarpējās sadarbības organizēšanu starpnozaru līmenī¹⁰⁷.

VARAM sniedza informāciju¹⁰⁸, ka saskaņā ar Valsts informācijas sistēmu likumā noteikto Informācijas centram kā NPAIS pārzinim ir jāuzrauga NPAIS noteikumu ievērošana un jāīsteno pasākumi problēmu novēršanā, kuras saistītas gan ar NPAIS tehnisko darbību, gan datu kvalitāti.

VARAM norāda, ka saņēma Ministru prezidenta 2017. gada 8. februāra rezolūciju Nr. 90/TA-246, kurā lūgts iepazīties ar Latvijas Republikas Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas 2017. gada 2. februāra vēstuli Nr. 142.9/6-17-12/17, kurā norādīts uz nepietiekamu starpinstitūciju sadarbību Bērnu noziedzības novēršanas un bērnu tiesību aizsardzības pret noziedzīgu nodarījumu pamatnostādnes 2013. – 2019. gadam izvirzīto uzdevumu īstenošanā, proti, pilnā apjomā netiek pildītas Bērnu tiesību aizsardzības likuma 67.²panta un NPAIS noteikumu prasības. Reaģējot uz Ministru prezidenta rezolūciju, VARAM lūdza LM, Iekšlietu ministriju un LPS sniegt viedokli par iespējamām cēloņiem, kuru dēļ pašvaldību institūcijas NPAIS izmanto nepilnīgi, jo saskaņā ar Latvijas Republikas Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas 2017. gada 2. februāra vēstulē Nr.142.9/6-17-12/17 minēto pašvaldību institūciju rīcība ir viens no galvenajiem iemesliem nespējai nodrošināt sākotnēji plānoto NPAIS funkcionalitāti. Vienlaikus VARAM lūdza sniegt priekšlikumus sadarbības uzlabošanai starp atbildīgajām valsts un pašvaldību institūcijām, tajā skaitā priekšlikumus NPAIS tehnisko risinājumu attīstīšanai, ja tādi ir un ja tie varētu padarīt NPAIS izmantošanu ērtāku tās lietotājiem.

Apkopojot iepriekš minēto institūciju sniegto informāciju, VARAM 2017. gada 13. martā iesniedza izskatīšanai Ministru kabineta sēdē atbildes projektu Latvijas Republikas Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai un Ministru kabineta sēdes protokollēmuma projektu.

Atbildes projektā secināts, ka, lai NPAIS pilnvērtīgi darbotos un sasniegtu tai izvirzīto mērķi, ir nepieciešams, ka informāciju NPAIS savlaicīgi un pilnā apjomā ievada visas atbildīgās institūcijas atbilstoši savai kompetencei. Tika atzīts, ka praksē institūcijas

¹⁰³ 29.03.2011. Ministru kabineta noteikumu Nr.233 “Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums” 5.7.3. apakšpunkts.

¹⁰⁴ 29.03.2011. Ministru kabineta noteikumu Nr.233 “Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums” 5.7.5. apakšpunkts.

¹⁰⁵ 29.03.2011. Ministru kabineta noteikumu Nr.233 “Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums” 5.7.6. apakšpunkts.

¹⁰⁶ 29.03.2011. Ministru kabineta noteikumu Nr.233 “Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums” 5.7.7. apakšpunkts.

¹⁰⁷ 29.03.2011. Ministru kabineta noteikumu Nr.233 “Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums” 5.7.7. apakšpunkts.

¹⁰⁸ Vides un reģionālās attīstības ministrijas 2018. gada 2. augusta vēstule Nr. 1-13/6786.

NPAIS noteikumu prasības neievēro pilnā apmērā. Informācijas centrs kā NPAIS pārzinis 2016. gadā bija veicis NPAIS lietotāju priekšlikumu NPAIS programmatūras pilnveidošanai apzināšanu un apkopošanu. Priekšlikumi tika analizēti arī sadarbībā ar LM un VBTAI, kā rezultātā tika secināts, ka kavējošais faktors darbam ar NPAIS ir nepietiekamas zināšanas par NPAIS funkcionalitāti. Arī LPS norādīja uz nepieciešamību veikt atkārtotas atbildīgo pašvaldības institūciju darbinieku apmācības, jo sākotnējās apmācības tika organizētas vēl pirms NPAIS darbības uzsākšanas. Informācijas centrs 2017. gadā, piedaloties arī jomas ekspertiem no LM un VBTAI, plānoja organizēt reģionos NPAIS praktiskās apmācības seminārus bāriņtiesām un pašvaldību sociālajiem dienestiem.

Atbildes projektā tika norādīts, ka Informācijas centrs ir veicis indikatīvo novērtējumu nepieciešamajam finansējumam pašvaldību izteikto priekšlikumu realizācijai, un tas sastāda 146 000 EUR. Daļu priekšlikumu ir plānots realizēt LM īstenotā Eiropas Reģionālās attīstības fonda projekta "Deinstitucionalizācijas procesu atbalsta informācijas sistēma (1.kārta)" (turpmāk - LM ERAF projekts), kurā Informācijas centrs piedalās kā sadarbības partneris, ietvaros. Viena no darbībām projekta mērķu sasniegšanai ir ārējo sistēmu izmaiņu izstrāde datu apmaiņai ar informācijas sistēmām Valsts sociālās politikas monitoringa informācijas sistēma (turpmāk - SPOLIS) un Vienotās Labklājības informācijas sistēma (LabIS), tai skaitā pašvaldību Sociālās palīdzības administrēšanas lietojumprogrammai (turpmāk - SOPA) un NPAIS. Pārējie priekšlikumi tiks realizēti Informācijas centra pieejamā finansējuma ietvaros.

Atbildes projektā tika secināts, ka NPAIS funkcionalitātes uzlabošanai būtu nosakāms NPAIS satura pārzinis, proti, institūcija, kas spētu visaptveroši izprast un organizēt datu apstrādes procesus starp visiem NPAIS lietotājiem. Tomēr pašreiz ir pārāgri nosaukt iespējamo atbildīgo institūciju, līdz ar to jautājumu par tās noteikšanu plānots risināt kontekstā ar iepriekš minētajiem vispārējiem NPAIS darbības uzlabošanas pasākumiem.

Ministru kabineta 2017. gada 14. marta sēdē tika izskatīts VARAM sagatavotais Ministru kabineta atbildes projekts Komisijai (par Bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgu nodarījumu pamatnostādņu 2013.-2019. gadam īstenošanas gaitu). Saskaņā ar Ministru kabineta 2017. gada 14. marta sēdes protokollēmumu (protokols Nr.12, 46.§) Ministru kabinets nolēma atbalstīt iesniegto atbildes projektu, kā arī uzdot VARAM nosūtīt visām vietējo pašvaldību domēm vēstuli ar lūgumu nodrošināt pašvaldību institūciju pienākumu iesniegt informāciju NPAIS atbilstoši NPAIS noteikumu prasībām.

Izpildot Ministru kabinetā nolemtu, VARAM 2017. gada 29. martā visām pašvaldību domēm nosūtīja vēstuli Nr. 1-13/2568 "Par Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas izmantošanu", kurā lūdza visu pašvaldību domes nodrošināt starpresoru vienošanās vai sadarbības līguma noslēgšanu ar Informācijas centru par NPAIS lietošanu, kā arī nodrošināt NPAIS noteikumos bāriņtiesām, pašvaldības policijai un pašvaldības sociālajiem dienestiem noteikto pienākumu izpildi darbā ar NPAIS, tādējādi uzlabojot starpinstitūciju sadarbību un NPAIS funkcionalitāti, lai sasniegtu kopēju mērķi – bērnu noziedzības mazināšanos un bērnu aizsardzību pret noziedzīgiem nodarījumiem. Papildus VARAM informēja, ka ar jautājumiem, sūdzībām un priekšlikumiem par NPAIS darbību un izmantošanu pašvaldības ir aicinātas vērsties Informācijas centrā.

VARAM saņēma Valsts policijas 2017. gada 8. jūnija vēstuli Nr.20/15403 "Par Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas izmantošanu", kurā lūgts veicināt visu pašvaldību starpresoru vienošanās un sadarbības līgumu noslēgšanu ar IC par NPAIS izmantošanu. Ņemot vērā, ka VARAM nosūtīja visām pašvaldībām 2017. gada 29. marta

vēstuli Nr. 1-13/2568 "Par Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas izmantošanu", atkārtoti līdzīga satura atgādinājums pašvaldībām netika nosūtīts.

[7] Informācijas centrs par NPAIS darbību ir sniedzis informāciju¹⁰⁹, ka datu attēlošana NPAIS šobrīd nenotiek no Ieslodzījuma vietu pārvaldes informācijas sistēmas. Datu attēlošana ir nodrošināta testa vidē, un šobrīd notiek testēšana. IC ir nepieciešams pārbaudīt un apstiprināt papildu datu nodošanas piemēru scenārijus, par kuru nepieciešamību ir informēta Ieslodzījuma vietu pārvalde. Savukārt dati iekļaušanai NPAIS netiek nodoti no BARIS (Rīgas bāriņtiesas). Tehniskais risinājums ir izstrādāts, un šobrīd notiek testēšana.

Informācijas centrs periodiski veic rādītāju apkopošanu par NPAIS sistēmas darbību, t.sk. par lietotāju skaitu pēc iestādēm un par veikto meklēšanas skaitu sistēmā. Ir atsevišķi gadījumi, kad sistēmu nelieto pašvaldības, par ko informācija ir tikusi sniegta VBTAI Bāriņtiesu un audžuģimeņu departamentam. Informācijas centra rīcībā esošā informācija liecina, ka sistēmas lietošanu apgrūtina liels darba apjoms vai pārāk sarežģīta darba vide, kā rezultātā NPAIS dati netiek ievadīti.

Informācijas centrs katru gadu veido pārskatus par NPAIS iekļautajiem rādītājiem, ko nosūta iesaistītajām iestādēm. NPAIS lietotājiem 7/24 režīmā ir pieejams Informācijas centra Pakalpojumu dienests, kurā var iesniegt pieteikumus par problēmām sistēmas darbībā vai neskaidrajiem jautājumiem par sistēmas izmantošanu.

2016. gadā Informācijas centrs nosūtīja vēstuli NPAIS satura veidošanā un izmantošanā iesaistītajām iestādēm ar mērķi apzināt un apkopot sistēmas lietotāju priekšlikumus sistēmas programmatūras pilnveidošanai, kas saistīti ar datu ievadi un funkcionalitāti, kā arī citus priekšlikumus, kuru realizācija sistēmas lietotājiem sniegtu praktisku atbalstu bērnu tiesību aizsardzībā, t.sk. sniegt priekšlikumus grozījumiem NPAIS darbību reglamentējošā normatīvā aktā vai citos ārējos normatīvos aktos. Rezultātā no iestādēm tika saņemti dažādi priekšlikumi/komentāri/norādes uz nepilnībām un, veicot detalizētu to izpēti (arī sadarbībā ar LM), tika secināts, ka viens no kavējošiem faktoriem pilnvērtīgai NPAIS izmantošanai ir izpratnes trūkums par iestāžu kompetenču sadalījumu.

2016. gadā veiktās aptaujas ietvaros tika apkopotas tehniskās problēmas. Šobrīd lielākā daļa no tām ir novērsta. Nepieciešams iedarbināt saskarni ar Ieslodzījuma vietu pārvaldi, kā arī realizēt datu saņemšanu no BARIS. Informācijas centrs plānojis veikt bāriņtiesu sadaļas klasifikatoru sakārtošanu, uz ko ir norādījuši vairāki sistēmas lietotāji. Problēmsituācija ir pārrunāta gan ar bāriņtiesu pārstāvjiem, gan ar LM, tomēr kavējošais faktors problēmas risināšanā ir vienota viedokļa trūkums par klasifikatoru vērtībām, kādas ir nepieciešamas bāriņtiesām darbā ar NPAIS.

[8] Pārbaudes lietas ietvaros atsevišķas iestādes sniedza viedokli, ka viena no problēmām NPAIS lietošanā ir sistēmas lietotāju nepietiekamas zināšanas par NPAIS funkcionalitāti, kā arī izpratnes trūkums par iestāžu kompetenču sadalījumu.

Sarunā ar Informācijas centra darbiniekiem noskaidrots, ka apmācības darbam ar NPAIS notiek regulāri. Piekļuves tiesības informācijas sistēmai netiek izsniegtas, ja darbinieks nav apmācīts. Vienlaikus tika norādīts, ka darbinieki tiek apmācīti tehniski rīkoties ar sistēmu, ievadīt vai prast atrast nepieciešamo informāciju. Apmācībās netiek sniegtas zināšanas, kāda informācija jāievada katrā laukā, kuru no kodifikatoriem jāizvēlas katrā no situācijām. Bāriņtiesu darbinieki, kas lieto NPAIS, sarunās norāda, ka trūkst

¹⁰⁹ Iekšlietu ministrijas Informācijas centra 2018. gada 31. jūlija vēstulē Nr. 14-11/7217.

zināšanu tieši par lauku aizpildīšanu, kodifikatoru lietošanu, nav vienotas izpratnes, metodikas par informācijas ievadīšanu sistēmā.

Informācijas centrs darbam ar NPAIS ir izstrādājis četras lietotāja rokasgrāmatas, kuras pieejamas minētajā sistēmā:

- Kriminālprocesa informācijas sistēmas un NPAIS funkcionalitātes un datu kvalitātes pilnveidošana;
- Dispečeru uzdevumu forma;
- Web meklēšanas forma;
- Izdrukas forma.

Atzīstams, ka lietotāja rokasgrāmatas ir izstrādātas detalizēti, dodot skaidrojumus par veicamajām darbībām NPAIS, lai manuāli ievadītu informāciju, veiktu informācijas meklēšanu.

Pārbaudes laikā netika iegūta informācija, ka NPAIS lietotājiem, kuriem ir pienākums ievadīt informāciju NPAIS, būtu pieejami metodiskie materiāli, lai veidotu vienotu izpratni par NPAIS ievadāmo informāciju, tās saturu.

Latvijas Pašvaldību mācību centrs nodrošina pašvaldību un valsts pārvaldes darbinieku apmācības, piedāvājot dažādas izglītības programmas un seminārus. Sazinoties ar Latvijas Pašvaldību mācību centra direktori, noskaidrots, ka nevienā no izglītības programmām iestāžu darbiniekiem, kuri ir NPAIS lietotāji, nav iekļauta sadaļa par NPAIS lietošanu, ne par tā tehnisko pielietojumu, ne saturu, ne NPAIS lietošanas nozīmību, nodrošinot bērnu tiesību aizsardzību valstī kopumā. Sarunā tika pausta gatavība apmācības nodrošināt, ja tiks izteikta tāda nepieciešamība.

VARAM sagatavotajā atbildes projektā Latvijas Republikas Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai norādīts, ka Informācijas centrs 2017. gadā, piedaloties arī jomas ekspertiem no LM un VBTAI, plānoja organizēt NPAIS praktiskās apmācības seminārus bāriņtiesām un pašvaldību sociālajiem dienestiem uz vietas reģionos¹¹⁰.

Sarunās ar Informācijas centra un VBTAI darbiniekiem noskaidrots, ka ne 2017. gadā, ne 2018. gadā nav organizēti plānotie NPAIS praktiskās apmācības semināri reģionos.

Secināms, ka iesaistītās iestādes ir atzinušas, ka NPAIS lietošanas uzlabošanai darbiniekiem trūkst zināšanu un prasmju, tās nepieciešams uzlabot. Tomēr neviena no iestādēm nav organizējusi apmācības vai seminārus, izstrādājusi metodiskos ieteikumus vai veikusi citas darbības, lai nodrošinātu nepieciešamo zināšanu un prasmju apguvi. Turklāt iestādes, kas plānojušas organizēt apmācību seminārus un par to informējušas Latvijas Republikas Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisiju, to nav izpildījušas.

Aicinu Latvijas Pašvaldību savienību sadarbībā ar pašvaldībām un valsts iestādēm nodrošināt iespēju Latvijas Pašvaldību mācību centrā apgūt nepieciešamās zināšanas Noteikumu Nr. 157 kvalitatīvai izpildei.

[9] Sadarbībā ar Informācijas centra speciālistiem, piedaloties tiesībsarga pieaicinātajam ekspertam SIA "Cadence" valdes loceklim A.Laurinovičam, Tiesībsarga birojā testējot NPAIS, konstatēts:

¹¹⁰ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas 2017. gada 13. marta vēstule Nr. 1-13/2107.

1. Lietotāja saskarne – web vietne – lietotājam samērā grūti saprotama konfigurācija un samērā sarežģīts izkārtojums, līdz ar to lietotājs bieži apjūk izvēlnēs. Tādēļ ir nepieciešama īpaša lietotāju apmācība, uzsākot sistēmas lietošanu. Pēc meklēšanas dati tiek izdoti vienā lielā izklājlappā, kas apgrūtina informācijas uztveri, ka arī, lai iegūtu maksimālo informācijas daudzumu, ir jāizvēlas funkcija printēt, kas sarežģī sistēmas lietošanas loģiku.
2. Lietotāja saskarne – formas (uz Java bāzētas lietotājprogramma). Uzsākot šīs saskarnes lietošanu, tās sākumā ir lietotāju maldinošs paziņojums, ka šī saskarne ir lietojama tikai datu ievadei, kamēr Informācijas centra speciālisti to iesaka lietot arī datu nolasišanai. Šī saskarne ir labāk sakārtota, intuitīvāka un sniedz lietotājam saprotamākas iespējas gan informācijas lasīšanā, gan ievadē.
3. Datu kvalitāte – lietojot sistēmu, nākas secināt, ka datu kvalitāte un ievadītais datu daudzums nav optimāls. Daudz datu tiek pieprasīti no saistītajām sistēmām vai nu caur tiešo saskarni vai nu izmantojot VISS, tomēr bieži datu nav. Tas nozīmē, ka šādu datu vai nu saistītajās sistēmās nav vai arī dati ir ievadīti un izgūti nekorekti. Turklāt ļoti daudz datu būtu jānāk no bāriņtiesām, kurus tieši ievada NPAIS un kuru tur nav. Tas nozīmē, ka sistēmas pārzinim ir jāstrādā tieši ar datu sniedzējiem, lai nodrošinātu sistēmu ar nepieciešamajiem datiem.
4. Sistēmas veikspēja – lietojot sistēmu, testa laikā bija novērojama sistēmas lēndarbība un dažreiz samērā ilga atbilde uz pieprasījumiem, tas gan varētu arī būt interneta noslodzes dēļ.

[10] Apkopojot pārbaudes lietā iegūto informāciju un uzklautos viedokļus, tiesībsargs secina:

1. NPAIS izveidota kā unikāla darba vide informācijas iegūšanai un apmaiņai starp bērnu tiesību aizsardzības subjektiem, sekmējot to sadarbību, iespējami ātri iegūstot aktuālo informāciju, lai bērniem nodrošinātu nepieciešamo atbalstu un palīdzību. Valstī nav izveidots cits mehānisms vispusīgas informācijas iegūšanai vienuviet, lai valsts un pašvaldību iestādes iegūtu informāciju iespējami ātrai reaģēšanai bērnu tiesību un interešu nodrošināšanai.

2. NPAIS nepilda tās izveidošanā noteikto mērķi un uzdevumu - nodrošināt preventīvo un palīdzības darbu ar nepilngadīgām personām, nodrošināt efektīvu informācijas apstrādi par riska nepilngadīgām personām, veicinot operatīvu informācijas apmaiņu un sadarbību starp iesaistītām tiesībaizsardzības, sociālām un izglītības iestādēm un agrīno nepilngadīgo personu noziedzības un viktimizācijas novēršanu. Sistēmas mērķis bija veicināt iespējas atklāt vājos posmus bērnu tiesību aizsardzības jomā, kā rezultātā darbs ar bērnu un/vai ģimeni tiktu uzsākts savlaicīgāk un maksimāli efektīvi izmantojot vairāku institūciju rīcībā esošos resursus;

3. NPAIS neatbilst mūsdienīgas informācijas sistēmas nosacījumiem un NPAIS lietotāju vajadzībām.

4. Valsts un pašvaldību iestādes, nelietojot NPAIS un nenododot (ievadot vai atspoguļojot) ziņas, ilgstoši nav pildījušas MK Noteikumus Nr. 157 noteikto un atsevišķas iestādes turpina tos neievērot. Nav pieļaujams, ka iestādes, kuras ir atbildīgas par bērnu tiesību aizsardzību un interešu ievērošanu un kuras prasa likumpaklausību no fiziskām personām, arī bērniem, pašas nepilda savus normatīvajos aktos noteiktos pienākumus.

5. Nav noteikts NPAIS uzraudzības un kontroles mehānisms, kas spētu savlaicīgi konstatēt problēmas un trūkumus sistēmas izveidošanā un darbībā kopumā.

6. NPAIS pārzinis un turētājs - Informācijas centrs nespēj pilnvērtīgi izpildīt sistēmas pārziņa uzdevumus – vadīt un organizēt sistēmas darbību, jo Informācijas centra kompetencē nav uzraudzīt normatīvo aktu ievērošanu bērnu tiesību jomā. Ņemot vērā, ka NPAIS darbībai ir nepieciešamas plašas un pilnīgas zināšanas bērnu tiesību aizsardzībā un par bērnu tiesību aizsardzībā iesaistīto subjektu pienākumiem un tiesībām, jāsecina, ka Informācijas centra darba specifika nav saistīta ar šādu zināšanu nepieciešamību. Turklāt Informācijas centram nav normatīvajos aktos noteiktas tiesības metodiski vadīt, uzraudzīt un kontrolēt iesaistīto iestāžu darbību NPAIS kvalitatīvā lietošanā, vajadzības gadījumā piemērot sankcijas par iestāžu uzdevumu nepildīšanu.

7. NPAIS nav iespējams ievadīt visu informāciju, kas noteikta Noteikumos Nr.157, jo nav izveidoti lauki tās ievadei.

8. NPAIS visā darbības laikā nav izstrādāts rīcības plāns problēmu apzināšanai un sistematizēšanai, paredzot konkrētas darbības konstatēto problēmu novēršanai un NPAIS darbības uzlabošanai.

9. NPAIS manuāli ievadītā informācija mēdz būt nepilnīga un nekvalitatīva, jo darbiniekiem nav vienotas izpratnes par informācijas, kas jāievada NPAIS, apjomu un svarīgumu.

10. Nav izstrādāta metodika informācijas (satura) ievadīšanai NPAIS. Saskaņā ar 2018. gada 4. septembra Ministru kabineta noteikumiem Nr.563 “Audžuģimeņu informācijas sistēmas noteikumi”, kas stājās spēkā 2018. gada 13. septembrī, ir izveidota Audžuģimeņu informācijas sistēma. Bāriņtiesu likuma 25.¹ pantā noteikts, ka Audžuģimeņu informācijas sistēma ir valsts informācijas sistēmas „Integrētā iekšlietu informācijas sistēma” sastāvdaļa, un tās pārzinis ir Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs. Metodisko vadību par ziņu iekļaušanu un aktualizēšanu sistēmā nodrošina Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija¹¹¹. Ņemot vērā, ka sistēmas darbības principi ir līdzīgi, secināms, ka VBTAI kompetence ir atbilstoša arī NPAIS pārzināšanai, tai skaitā metodiskai vadībai un uzraudzībai. Jaunas funkcijas VBTAI iespējams noteikt tikai tad, ja tiek stiprināta iestādes kapacitāte, piešķirti nepieciešamie resursi jaunu pienākumu veikšanai.

11. NPAIS lietotāji sistēmas lietošanu uztver par apgrūtinājumu nevis kā rīku starpinstiūciju sadarbībai un ātrai informācijas iegūšanai un apmaiņai, akcentējot, ka viena un tā pati informācija ir jāievada vairākās sistēmās (piemēram, SOPA un NPAIS), jāpatērē ilgs laiks informācijas ievadīšanai NPAIS tās nekvalitatīvās darbības dēļ. Ir pašvaldības, kas norāda uz resursu trūkumu, lai strādātu ar NPAIS.

12. NPAIS lietotāji nav motivēti iegūt informāciju NPAIS, jo iestādēm ir pieejama informācija (noslēgti līgumi par datu apmaiņu) citās valsts uzturētās datu bāzēs (piemēram, no Iedzīvotāju reģistra), kurās informācija ir ticamāka un kvalitatīvāka, sistēmas darbojas kvalitatīvi.

13. NPAIS nav iespējams iegūt būtisku informāciju, kas nepieciešama iestādēm, kurām nekavējoši jāpieņem lēmumi bērnu tiesību nodrošināšanai. Piemēram, informāciju par tiesas un Valsts policijas pieņemtajiem lēmumiem par pagaidu aizsardzību pret vardarbību un tajos noteikto. Tāpat nav pieejama informācija par tiesu nolēmumiem par bērnu dzīvesvietas, aizgādības tiesību un saskarsmes noteikšanu. Nav paredzēta minētās informācijas iekļaušana NPAIS. Iztrūkstot minētajai informācijai, NPAIS darbība nav uzskatāma par pilnvērtīgu.

¹¹¹ 04.09.2018. Ministru kabineta noteikumu Nr.563 “Audžuģimeņu informācijas sistēmas noteikumi” 4. punkts.

14. NPAIS, skatoties informāciju par konkrētu bērnu, nav iespējams iegūt ziņas par bērna brāļiem, māsām, pusmāsām, pusbrāļiem (arī pilngadīgajiem), jo tāda iespēja nav paredzēta.

15. Psihologiem, kuri sniedz pakalpojumus bērniem, nav paredzēta iespēja informēt Valsts policiju par iespējamu pret bērnu vērstu vardarbību, sniedzot ziņas NPAIS. Psihologiem tāpat kā ārstniecības personām ir pienākums nekavējoties, bet ne vēlāk kā 24 stundu laikā ziņot tiesībsardzības vai citām kompetentām iestādēm par apstākļiem, kas viņam kļuvuši zināmi, veicot savu profesionālo darbību, ja pastāv pamatotas aizdomas, ka minēto apstākļu tūlītēja nenovēršana var novest pie noziedzīga nodarījuma pret personas dzīvību, veselību, tikumību vai dzimumneaizskaramību¹¹². Līdzīgi informēšanas iespējas nav arī krīzes centriem, kuros tiek sniegti rehabilitācijas pakalpojumi bērniem, kas cietuši no vardarbības.

16. NPAIS kā bērnu likumiskie pārstāvji visos gadījumos ir norādīti bērnu vecāki, arī tad, ja vecākiem ir pārtrauktas, vai atņemtas aizgādības tiesības un bērnam iecelts aizbildnis, viņš ievietots audžuģimenē vai bērnu aprūpes iestādē. Turklāt visos gadījumos tiek norādīts, ka informācija ir aktuāla. NPAIS iekļautā informācija par bērna likumiskajiem pārstāvjiem nav ticama, tādēļ iestādes nevar uz to paļauties.

17. IZM nav paredzētas tiesības NPAIS atvērt kartiņu gadījumos, ja bērns bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi¹¹³. Ja izglītojamais nav apmeklējis izglītības iestādi un vairāk nekā trīs mācību dienas nav apguvis pirmsskolas izglītības programmu vai vairāk nekā 20 mācību stundas semestrī – vispārējās izglītības un profesionālās izglītības programmu un izglītības iestādei nav informācijas par neierašanās iemeslu vai iemesls nav uzskatāms par attaisnojošu, izglītības iestāde nekavējoties Valsts izglītības informācijas sistēmā ievada informāciju par izglītojamā kavējumiem un to iemesliem (ja tie ir zināmi), kā arī rīcību to novēršanai¹¹⁴. Valsts izglītības informācijas sistēma informācijas nodošanai ir savienota ar NPAIS. Izglītības iestādes neapmeklēšana bez attaisnojoša iemesla bieži vien ir pirmā indikācija, ka bērnam ir problēmas, kuru risināšanā nepieciešama iesaistīšanās un atbalsts. Ņemot vērā, ka primāri informācija par bērna skolas kavējumiem tiek ievadīta Valsts izglītības informācijas sistēmā, būtu jāparedz iespēja, ka nekavējoties NPAIS tiek atvērta bērna kartiņa.

18. Uzraugošās iestādes, piemēram, Labklājības ministrija un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija, veicot sociālo dienestu un bāriņtiesu uzraudzību, pieprasa uzrādīt dokumentus papīra formā, nevis iepazīstas ar NPAIS uzkrāto informāciju. Tas neveicina NPAIS lietošanu, piemēram, informācijas nosūtīšanai un saņemšanai.

19. NPAIS nav iespējams iegūt statistikas informāciju, kas būtu ticama un izmantojama situācijas analīzē par bērnu stāvokli Latvijā. Tāpat bāriņtiesām nav iespējams iegūt kaut daļēju statistikas informāciju statistikas gada pārskata sagatavošanai. No Informācijas centra sagatavotajiem gada pārskatiem nav iespējams iegūt pilnīgu priekšstatu par NPAIS darbību, noslogotību.

20. NPAIS ir jāpilnveido informācijas aprīte - signālu sistēma gadījumos, kad kāda no iestādēm, piemēram, Valsts policija, atver bērnam kartiņu, un darbs nekavējoties jāuzsāk citai iestādei – bāriņtiesai vai sociālajam dienestam. Šobrīd NPAIS nav paredzēta

¹¹² Psihologu likuma 16. panta ceturrtā daļa.

¹¹³ 25.03.2014. Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmas noteikumi" 4.3. apakšpunkts.

¹¹⁴ 29.11.2005. Ministru kabineta noteikumu Nr.898 "Kārtība, kādā izglītības iestāde informē izglītojamo vecākus, pašvaldības vai valsts iestādes, ja izglītojamais bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi" 7. punkts.

automātiska informācijas saņemšana iestādē, kuras kompetencē ir nekavējoši rīkoties bērnu tiesību nodrošināšanā.

21. Ir bažas, vai piekļuve NPAIS tiek piešķirta darbiniekiem atbilstoši Noteikumos Nr. 157 noteiktajam. No Informācijas centra sniegtās informācijas uz 2018. gada 9. oktobri konstatējams, ka meklēšanas pieprasījumus 2018. gadā veikušas sešas pašvaldības domes un viena dzimtsarakstu nodaļa, lai gan Noteikumi Nr. 157 to nepieļauj. Noteikumos Nr. 157 ir noteikta informācijas apstrādes un saņemšanas kārtība, nosakot konkrētas valsts un pašvaldības iestādes, kuras iesniedz ziņas NPAIS un kuras ir tiesīgas saņemt piekļuvi NPAIS uzkrātajai informācijai. Tāpat 15 pašvaldību domes ir izmantojušas ziņojumu sūtīšanas formas. Nav skaidrs, vai problēmas ir Informācijas centram, uzskaitot NPAIS lietotājus, vai, pārkāpjot Noteikumos Nr. 157 noteikto, piekļuve NPAIS ir izsniegta personām, kam tas nav paredzēts, pārkāpjot arī personu datu aizsardzības normatīvos aktus.

Ar šo atzinumu pārbaudes lietu pabeidzu, konstatējot būtiskus trūkumus NPAIS regulējumā un pielietošanā praksē.

[11] Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 25. panta trešajā daļā noteikto, ka tiesībsarga atzinumā var ietvert ieteikumu konstatētā pārkāpuma novēršanai, kā arī, ja tas nepieciešams, citus ieteikumus, un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 3. punktā noteikto, ka Tiesībsarga birojs iesniedz priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu, lai nodrošinātu NPAIS efektīvu un pilnvērtīgu lietošanu, visas NPAIS darbā iesaistītās iestādes, ņemot vērā katras iestādes kompetenci, aicinu:

1. Izvērtēt sistēmas pārziņa un turētāja Informācijas centra faktiskās iespējas pilnvērtīgi izpildīt sistēmas pārziņa uzdevumus – vadīt un organizēt sistēmas darbību.

2. Izvērtēt iespēju noteikt citu NPAIS pārziņi un/vai metodiskās vadības nodrošinātāju, piemēram, VBTAI, kuras pienākums ir uzraudzīt un kontrolēt Bērnu tiesību aizsardzības likuma un citu bērnu tiesību aizsardzību regulējošo normatīvo aktu ievērošanu¹¹⁵ un kura veic citas līdzīgas sistēmas metodisko vadību.

3. Noteikt NPAIS uzraudzības un kontroles mehānismu.

4. Veikt Noteikumos Nr. 157 NPAIS iekļaujamās informācijas satura auditēšanu, rūpīgi izvērtējot un pamatojot konkrētā satura informācijas nepieciešamību NPAIS mērķu sasniegšanai.

5. Veikt NPAIS tehniskā risinājuma auditēšanu, konstatējot faktisko situāciju un uzdevumu izpildi NPAIS ieviešanā un izstrādē.

6. Nodrošināt NPAIS atjaunināšanu, lai NPAIS atbilstu mūsdienīgas informācijas sistēmas nosacījumiem un lietotāju vajadzībām, kā arī nepieciešamo savienojumu ar citām sistēmām aktualizēšanu.

7. Izstrādāt rīcības plānu problēmu apzināšanai un sistematizēšanai, paredzot konkrētas darbības konstatēto problēmu novēršanai un NPAIS darbības uzlabošanai.

8. Pilnveidojot NPAIS un tās tiesisko regulējumu, cik tas iespējams, lietot terminu – bērns, nevis nepilngadīgais.

9. Lai novērstu iestāžu pienākumu dublēšanos, neparedzēt informācijas, kura iegūstama no valsts uzturētām informācijas sistēmām, manuālu ievadīšanu NPAIS;

10. Ievērot Valsts pārvaldes iekārtas likuma 54. panta sestajā daļā noteikto iestāžu pienākumu, sadarbojoties sniegt informāciju elektroniskā veidā, un Ministru kabineta 2010. gada 13. aprīļa noteikumus Nr. 357 “Kārtība, kādā iestādes sadarbojoties sniedz informāciju elektroniskā veidā, kā arī nodrošina un apliecina šādas informācijas patiesumu”, kas attiecināmi arī uz NPAIS darbības nodrošināšanu.

¹¹⁵ 29.11.2005. Ministru kabineta noteikumu Nr. 898 “Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas nolikums” 2.1. apakšpunkts.

11. Labklājības ministriju un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju, savas kompetences ietvaros veicot uzraudzību un kontroli pār bērnu tiesību aizsardzības subjektiem, informācijas iegūšanai izmantot NPAIS un tikai to informāciju, kuru nav paredzēts uzkrāt NPAIS, pieprasīt no iestādes, kuras darba pārbaude tiek veikta.

12. Labklājības ministriju veikt darbības, lai saņemtu piekļuvi noteikta apjoma NPAIS uzkrātajai informācijai, kas nepieciešama, lai īstenotu ar adopciju saistītos pienākumus un bāriņtiesām informācija nebūtu jānosūta Labklājības ministrijai.

13. Lai pilnvērtīgi īstenotu normatīvajos aktos noteiktos pienākumus un tiesības bērnu tiesību jomā, noteikt tiesībsargam piekļuvi tādām NPAIS iekļautās informācijas apjomam, kāds noteikts VBTAI.

14. Risināt informācijas apmaiņu no Tiesu informācijas sistēmas uz NPAIS, izvērtējot tajā iekļaujamās informācijas apjomu un saturu, kā arī ņemot vērā Valsts robežsardzes darbam nepieciešamo informāciju.

15. Noteikt Noteikumos Nr. 157 psihologiem iespēju sniegt informāciju NPAIS par iespējamu pret bērnu vērstu vardarbību.

16. Noteikt Noteikumos Nr. 157 Izglītības un zinātnes ministrijai pienākumu NPAIS atvērt kartiņu gadījumos, ja bērns bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi.

17. NPAIS pilnveidot informācijas aprites - signālu sistēmu, paredzot automātisku informācijas saņemšanu iestādē, kuras kompetencē ir nekavējoši rīkoties bērna tiesību nodrošināšanā.

18. Pilnveidot NPAIS, lai no tajā uzkrātās informācijas būtu iespējam iegūt informāciju statistikai, kas izmantojama situācijas analīzē par bērnu stāvokli Latvijā.

18. Izvērtēt nepieciešamību iekļaut NPAIS Noteikumos Nr. 157 noteikto bāriņtiesu lietvedības sadaļu, kas līdz šim NPAIS nav izstrādāta. Izvērtēt situāciju un darbinieku atbildību, kādēļ bāriņtiesu lietvedības sadaļa līdz šim nav izveidota NPAIS atbilstoši Noteikumos Nr.157 noteiktajam.

19. Pašvaldību izpilddirektoriem nodrošināt, lai pašvaldības iestāžu darbinieki lieto NPAIS, ievada tajā kvalitatīvu informāciju.

20. Noteikt administratīvo atbildību par informācijas neievadīšanu NPAIS.

21. Informācijas centram ar īpašu rūpību sekot NPAIS lietotāju piekļuves tiesību izsniegšanai, to uzskaitē, nepieļaujot, ka piekļuve tiek izsniegta personām, kam tā nav atļauta.

Lūdzu **līdz 2019. gada 30. martam** sniegt informāciju par veiktajiem un plānotajiem pasākumiem tiesiskā regulējuma pilnveidošanai un novērstajiem trūkumiem NPAIS lietošanā.

Tiesībsargs

J.Jansons